विजयनगर गाउँपालिका, कपिलवस्तु

स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना

प्राविधिक सहयोग
इन्द्रेणी ग्रामीण विकास केन्द्र नेपाल
www.irdckapilvastu.org.np
irdcnepal@gmail.com

योजना तयार गर्ने
विजयनगर गाउँपालिका, कपिलवस्तु

विजयनगर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खुरुहुरिया, कपिलवस्तु
(लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल)

फोन नं:१६६०७६५२००१
इमेल: info@bijaynagarmun.gov.np
वेबसाईट: www.bijaynagarmun.gov.np

पत्र संख्याः- २०७८/०७९
चलानी नम्बरः-

विजयनगर गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय खुरुहुरिया, कपिलवस्तु लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

योजनाको सन्दर्भमा

नेपाल एक भूपरिवेष्ठित देश हो । प्राकृतिक जोखिमका दृष्टिले अत्यन्त संवेदनशील रहेको नेपालमा वर्षेनी बाढी पहिरो,हिमपात,चट्याङ,हावाहुरी,खडेरी.आगलागी,भूक्षय जस्ता विपत्तीबाट ठुलो मात्रामा मानवीय तथा अन्य भौतिक क्षति व्यहोर्नु परेको आवस्था छ । भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिले समेत नेपाल अत्यन्त संवेदनशील मानिन्छ । वि.स. २०७२ सालको भूकम्पबाट नेपालले ठूलो मानवीय तथा भौतिक क्षति व्यहोर्नु परेको थियो ।२०७२ सालको भुकम्पबाट भएको क्षतिको प्रभाव सामाजिक तथा आर्थिक रुपले अहिले सम्म कायमै रहेको अवस्था छ । यस किसिमका विपदहरुबाट गरिवीको संख्यामा झन बढोत्तरी हुने र विशेष गरि विपन्न घरपरिवारका व्यक्तिहरु,महिला, बालबालिका, बृद्ध, अशक्त,अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु अझ बढी प्रभावित हुने गर्दछन् ।

विजयनगर गाउँपालिका लुम्विनी प्रदेश अन्तर्गत कपिलवस्तु जिल्लाको दक्षिण-पश्चिम भेगमा पर्ने भौगोलिक जटिलता भएको दुर्गम पालिका हो । विशेष गरि यस पालिका भित्र आगलागी,खडेरी, बाढीबाट हुने डुवान, नदी कटान जस्ता विपदका घटनाहरु हुने गर्दछन् । यि र यस्तै विपदबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि विजयनगर गाउँपालिकाको स्थानीय विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्न पाउँदा हामी हर्षित छौ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन - २०७४, विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन - २०७४, जलवायू परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनको राष्ट्रिय संरचना –२०६८ र स्थानीय विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजनाको मस्यौदा निर्देशिका समेतलाई आधार मानी यस योजनाको निर्माण गरिएको छ । विजयनगर गाउँपालिकाको स्थानीय विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजना कार्यान्वयनबाट यस गाउँपालिका भित्र हुने संभावित प्रकोपको पहिचान, स्तरीकरण,विश्लेषण गरि विपदको न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाको क्षमता बढाउने,भावि योजनाहरु निर्माण गर्ने, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य,उद्धेश्य तथा रणनीतिहरु तयार गरि जोखिम न्यूनीकरणका लागि योजनाबद्ध ढङ्गबाट काम गर्न टेवा पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

योजना निर्माणका क्रममा निरन्तर सहयोग र समन्वय गर्नुहुने गाउँपालिकाको विभिन्न शाखाका शाखा प्रमुखहरु,अन्य सम्पुर्ण कर्मचारीहरु,जनप्रतिनिधिहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । योजना निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्ने ईन्द्रेणी ग्रामिण विकास केन्द्र नेपाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छौ । यस योजनाको कार्यान्वयनमा सरोकारवाला सबैको साथ र सहयोगको अपेक्षा गर्दै यसको कार्यान्वयनबाट जोखिम न्यूनिकरणमा उल्लेख टेवा पुग्ने विश्वास लिएका छौ ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष
गोविन्द गढराई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत		गोपाल बहादुर थापा मगर अध्यक्ष विजयनगर गाउँपालिका

विषयसूची

खण्ड १. प्रारम्भिक परिचय ४
१.१ परिचय ४
१.२ योजनाको उद्धेश्य ६
१.३ योजनाको आवश्यकता तथा महत्व ६
१.४ योजना तर्जूमा तथा कार्यान्वयनका सीमाहरु ७
१.५ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि ८
१.६ योजना कार्यान्वयन रणनीति ९
१.७ योजनाको अनुगमन, मूल्या□कन तथा पूनरावलोकन ९
खण्ड २. गाउंपालिकाको सामान्य परिचय १०
खण्ड ३. प्रकोप, स□कटासन्नता (संकटतिरउन्मूख), क्षमता र जोखिम विश्लेषण ११
३.१ प्रकोपको पहिचान□स्तरिकरण ११
३.२ प्रकोप विश्लेषण ११
३.३ वडाहरुमा भैरहने प्रकोप, प्रभावित बस्ती प्रभावित परिवारहरु १५
३.४ वडाहरुको स□कटासन्नता स्तरीकरण १५
३.५ गाउंपालिकाको क्षमता विश्लेषण १६
३.६ जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण १९
खण्ड ४. दिर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्धेश्य, तथा रणनीति २३
४.१ दिर्ईकालिन सोंच २३
४.२ लक्ष्य २३
४.३ उद्धेश्य २३
४.४ रणनीति २३
खण्ड ५. स्थानीय विपद तथा जलवायू उत्थानशील कार्यक्रमहरु (क्रियाकलापह□) २४
खण्ड ६. योजनाको अनुगमन, मूल्यांकन तथा अध्यावधिकता ४०
विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजनाको अनूमानित बजेट ४१
अनुचीहरु ४३
अनुसूची १ प्रकोप पात्रो ४३
अनूसुची द्द ऐतिहासिक समयरेखा ४३
अनुसूची ३ स्रोत उपलव्धता र पहुंच ४५
अनुसूची ४ आपतकालीन अवस्थाको लागि संपर्क नंबरहरु ५०
अनुसूची ५ भण्डारण गर्नु पर्ने उद्धार सामाग्रीहरुको विवरण ५०
अनुसूची ६ आश्रयस्थलकोरुपमा प्रयोग गर्न सकिने स्थानहरु ५१
अनुसूची ७ विपद व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरुको नाम तथा संपर्क नं. ५१
अनुसूची ८. उपसमितिहरुको नाम, काम, कर्तब्य तथा अधिकार ५२

खण्ड १. प्रारम्भिक परिचय

१.१ परिचय

कपिलवस्तु जिल्ला चुरे पहाडको काखमा अवस्थित मैदानी भू-भागमा पर्दछ । यस मैदानी क्षेत्रमा पहाडी भागबाट साना ठूला नदीनालाहरु बगेर आएका छन । बाणगंगा, सूराई, बेल तथा चिराई नदि आदि यस जिल्लाका प्रमुख नदीहरु हुन् । मनसुनी मुसलधारे बर्षाले यस जिल्लाको उत्तरी पहाडी क्षेत्रमा प्रायः बर्षेनी पहिरो र भु-क्षय जस्ता समस्या आउने गरेका छन् भने त्यही पानीले समथर तराई क्षेत्रलाई बाढीको चपेटामा पार्ने गरेको छ । यसको साथै दक्षिणतर्फ भारतीय भूमीमा झरई, महलीसागर जस्ता बाँधहरुको कारणबाट जिल्लाको दक्षिण भू भाग डुबानमा पर्ने गरेको छ । त्यसै गरी गर्मीको समयमा आगलागी, हावाहुरी, महामारी, खडेरी, सर्पदंश आदिले धेरै जनधनको क्षति हुने गर्छ भने मानव द्वन्द, सवारी दुर्घटना आदि पनि यस जिल्लाका अन्य प्रमुख संकटहरु हुन् ।

कपिलवस्तु जिल्लाका विगतका तथ्यांकहरु केलाउँदा बाढि तथा डुवान, आगलागी र सर्पदंश तथा त्यसबाट हुने प्रकोप अन्य संकटहरुको तुलनामा अधिक देखिन्छ । मुख्य गरी यस जिल्लामा बाढीको घटनाहरु पूर्वमा बाणगंगा र पश्चिममा सुराई र चिराईजस्ता वेगवान नदी र खोलाहरुको कारणबाट हुने गर्दछन् । त्यसमा पनि नदी छेउमा बसेको बस्ति, कमसल जमीनमा पनि खेती बिस्तार गर्दै जानुपर्ने स्थिति, अव्यवस्थित बसाई सराई, अव्यवस्थित बसोवास, धेरैजसो कच्ची फुसको घर र तीव्रगतिमा भैरहेको वन जंगल लगायतका प्राकृतिक सम्पदाको विनाशले कपिलवस्तुलाई बाढी तथा आगलागीले प्रभावित पारेको छ । यसको अतिरिक्त सडक दुर्घटना, हावाहुरी, असिना, खडेरी जस्ता समस्याले गर्ने क्षति अलग्गै छ ।

बाढी

कपिलवस्तु नगरपालिकाको निग्लिहवा, तिलौराकोट, तौलिहवा र सौराह, बुद्धभूमि नगरपालिकाको धनकौली र बुड्डी, शिवराज नगरपालिकाको बिसनपुर र शिवगढी, महाराजगंज नगरपालिकाको महाराजगंज, कजरहवा र हर्दौना, कृष्णनगर नगरपालिकाको पुरुषोत्तमपुर, बाणगंगा नगरपालिकाको कोपवा, कोइली वनगाई र मोतिपुर र विजयनगर गाउँपालिकाको नयाँबस्ती र पत्थरदेइया स्थानहरु तथा यशोधरा गाउँपालिकाको सिहखोर बाढीको जोखिममा रहेका छन र बाढीको कटान तथा पटानले वर्षेनी जनधनको क्षति हुने गरेको छ भने यशोधराको रंगपुर र बैदौली भारतीय सीमा क्षेत्रमा रहेको महलीसागर बाँधबाट डुबानको चपेटामा परी क्षतिग्रस्त हुने गरेको देखिन्छ । त्यस्तै विजयनगर गाउँपालिकाको दक्षिण पश्चिमको भूभाग सीमाक्षेत्रमा रहेको अर्रा नदीको कटानको कारण भारतीय क्षेत्रतर्फ मिसिन गइरहेको छ । स्थानीय जानिफकारको अनुसार विगत १५ - २० वर्षको अवधिमा लगभग ७ सय हेक्टर भन्दा बढी जमीन कटान भइसकेको अवस्था छ । **२०६१ साल भाद्रमा साविक सौराह गाविसको बर्गदीघाटमा बाढीले डुंगा पल्टाउँदा १२० जना मानिसको मृत्यु भएको थियो भने सरदर प्रत्येक वर्ष ४ देखि ७ जना सम्म मानिसहरुको बाढीको कारणबाट मृत्यु हुने गरेको छ ।**

आगलागी

गर्मीयाम बढेसंगै जिल्लामा आगलागीको विपद प्रत्येक वर्ष हुने गरेको छ । समुदायका मानिसहरूको असावधानीपूर्वक आगोको प्रयोग र घरको बनावटले गर्दा आगलागीका घटना बढी हुने गरेको पाईन्छ । आगलागीका घटना बढी हुने स्थानहरुमा कपिलवस्तु नगरपालिकाको धर्मपनिया, दोहनी, जहदी र सौराह, बुद्धभूमि नगरपालिकाको महुवा, मानपुर, धनकौली, शिवराज नगरपालिकाको चनइ, जवाभारी, बिसनपुर, लालपुर र थुनिया, कृष्णनगर नगरपालिकाको पुरुषेत्तमपुर, भिल्मी, अजिगरा, बहादुरगंज, विद्यानगर, रामनगर र भगवानुर छन भने मायादेवी, यशोधरा, शुद्धोधन तथा विजयनगर गाउँपालिकाहरुको अधिकांश स्थानहरु आगलागीको जोखममा रहेका छन । यस जिल्लामा आगलागीबाट पनि वर्षेनी लगभग ५०० घर टहरा नष्ट हुनुको साथै ४/५ जना मानिसको मृत्यु हुने गरेको छ ।

भूकम्प :

जिल्लाको शहरोन्मुख नगरपालिका तथा गाँउपालिकाहरुमा बनेका कतिपय शैक्षिक संस्थाहरु तथा औद्योगिक

प्रष्ठिानका साथै ठूला भवन तथा भौतिक संरचनाहरु गैरइन्जिनियरिंग तरिकाबाट बनेका हुँदा भूकम्पीय जोखिममा रहेको देखिन्छ । २०७२ बैशाख १२ गते गोरखा जिल्ला केन्द्रबिन्दु रहेको महाभूकम्पको प्रभाव यस जिल्लामा पनि परेको थियो । यस भूकम्पबाट ३ जना घाइते भएको र जिल्लाबाहिर रहेका १० जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ । यस भूकम्पबाट ६६ नीजि घरहरु र २३ सरकारी भवनहरु आंशिकरुपमा क्षति भएको थियो (स्रोत जिल्ला प्रशासन कार्यालय) ।

शीतलहर

तराईका जिल्लाहरूमा हिउँदको महिना मंसिर देखि माघ/फाल्गुनसम्म बाक्लो हुस्सु लाग्ने र अत्यधिक चिसो हुने गर्दछ । चिसोबाट केटाकेटी र जेष्ठ नागरिकहरूलाई बढी असर हुने गरेको छ । यसैगरी न्यानो कपडा नभएका अर्थात गरीब परिवार शीतलहरको उच्च जोखिममा रहका हुन्छन । यस जिल्लामा चिसो शुरु हनासाथ केटाकेटीमा निमानिया रोग बढी देखिने गरेको छ । शीतलहरको असर कम गर्नको लागि सरोकारवाला निकायको सहकार्यमा जिल्ला तथा स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिले आवश्यक दाउरा उपलब्ध गराई गाउँबस्ती, शहरमा सामुहिकरुपमा आगो ताप्ने व्यवस्था र न्यानो कपडा तथा कम्बल बितरण गर्ने व्यवस्था गरेको पाइन्छ ।

सर्पदंश

कपिलवस्तु जिल्ला सर्पदंशबाट प्रभावित जिल्ला हो । विशेष गरेर गर्मी तथा वर्षायाममा सर्पहरु जमीनबाट बाहिर निस्कने गर्छन । त्यस्तै बाढी आएको समयमा पानीको भेलसंगै एक ठाउँबाट अको ठाउँमा समेत पुगेको देखिन्छ । गर्मी तथा वर्षाको समयमा ओभानो ठाउँ खोज्दै घरभित्र समेत पस्ने गर्छन । यसप्रकार जिल्लाको धेरै स्थानहरुमा सर्पको बिगबिगी रहेको देखिन्छ । २०६१ सालमा सौराहको बर्गदीघाटमा भएको डुंगा दुर्घटनाको समय पानीको भेलसंगै बग्दै आएका २ वटा सर्पहरु डुंगामा आउन खोज्दा डुंगामा सवार मानिसहरु चलबलाउँदा डुंगा पल्टिएको भनिन्छ । यस जिल्लामा सर्पदंशबाट वर्षेनी सरदर ८ - १० जना मानिसहरु मृत्यु भएको देखिन्छ । सर्पदंश उपचार केन्द्र गोरुसिंगेको रेकर्ड अनुसार २०७२ देखि २०७५ आषाढ सम्म उपचारको लागि आएका २००२ जना सर्पदंशका बिरामी मध्ये ३२ जनाको मृत्यु भएको थियो ।

१.२ योजनाको उद्धेश्य

यस योजनाको दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्धेश्य निम्नानुसार रहेको छ ।

दूरदृष्टि : विजयनगर गाउँपालिकालाई विपद तथा जलवायु उत्थानशील गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने रहेको छ ।

ध्येय : यस योजनाको मुख्य ध्येय विपद जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरूलाई विकासमा मुलप्रवाहीकरण गर्ने र समुदायलाई उत्थानशील जीविकोपार्जनको लागि अग्रसर गराउनु रहेको छ ।

लक्ष्य : यस योजनाको लक्ष्य भनेको विपद तथा जलवायु परिवर्तनको असरबाट हुने जनधनको क्षति र जोखिमलाई कम गर्न साथै सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट पहिचान गरिएका सवालहरूलाई योजनाको रूप दिई विपद तथा जलवायु उत्थानशीलताको कार्यलाई विकास योजनाहरूमा मुलप्रवाहीकरण भएको सुनिश्चित गर्ने रहेको छ ।

उद्धेश्य : विपद तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई संस्थागत गरी विपद तथा जलवायु उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नका लागि स्थानीय तहका आवधिक र वार्षिक कार्यक्रममा समेत मूलप्रवाहीकरण गरी दिगो विकास गर्न यो योजना निर्माण गरिएको छ । विपद पूर्व, विपदको समयमा र विपद पश्चात मानिस माथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी विपद पूर्वतयारी, पूर्व सचेतना प्रणाली, न्यूनीकरण, रोकथाम कार्य गर्नु र प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ ।

१.३ योजनाको आवश्यकता तथा महत्व

यो योजना किन तर्जुमा गर्नु परेको हो र यसले के गर्छ भन्ने कुरा निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

विपदको घटना मानव समुदायका लागि सम्वेदनशील भएकोले यस्तो अवस्था नआओस भन्नाका निम्ति हरेक विकासका कार्यलाई विपद व्यवस्थापन कार्यसँग समायोजन गरी दिगो विकासका क्रियाकलापमा समुदायको सक्रिय सहभागिता समेतको अपेक्षा गरिएको हुँदा यसले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको हुन्छ । यसकारण यस योजनाको निकै ठूलो महत्व रहेको छ । त्यसैले यस योजनाको आवश्यकता र महत्वलाई अग्रस्थानमा राख्न सकिन्छ । यस योजनाको महत्व र आवश्यकतालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

- गाउँपालिकास्तरीय विपद जोखिम ब्यवस्थापनको संस्थागत संरचना तयार हुने । यस्ता संरचनाहरुमा :
  क. स्थानीय विपद ब्यवस्थापन समिति/स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील ब्यवस्थापन समिति,
  ख. उपसमितिहरु : वातवरण तथा विपद् व्यवस्थापन उप समिति, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उप समिति, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमिति तथा लैङ्गिक समानता तथा संरक्षण उपसमिति
  ग. कार्यदलहरु (१.सूचना तथा पूर्वचेतावनी कार्यदल, २. खोज तथा उद्धार कार्यदल, ३. राहत व्यवस्थापन तथा पुनःर्स्थापन कार्यदल, ४. प्राथमिक उपचार, स्वास्थ्य तथा सरसफाई कार्यदल र ५. क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण कार्यदल),
  घ. वडास्तरीय विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समिति
- जलवायु परिवर्तनको कारणबाट मानव स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन, जैविक विविधता आदि क्षेत्रमा परेको असर तथा न्यूनिकरणका उपायहरुबारे जानकारी भई विपद तथा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्न सहयोग हुने ।
- बहुप्रकोप जोखिम तथा क्षमता विश्लेषणमा समुदायको सहभागिता हुने ।

- गाउँपालिका स्तरमा विपद जोखिम न्यूनीकरण कोष स्थापना तथा प्रभावकारी संचालन हुने ।
- समुदायमा आधारित पूर्वसूचना प्रणालीहरूको स्थापना हुने भएकाले समुदाय सुरक्षित रहन मद्धत पुग्ने ।
- यस योजनाले विपद पूर्व, विपदको समयमा र विपद पश्चात मानिसमाथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न मद्धत पुऱ्याउछ ।
- स्थानीय स्रोत, साधन तथा क्षमताको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी विपद पूर्वतयारी, पूर्व सचेतना प्रणाली, न्यूनीकरण, रोकथाम कार्य गरी प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेही ढंगले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन सरोकारवालालाई जिम्मेवार बनाउँछ ।
- योजनाले विपदको समयमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित गर्ने सुनिश्चितता दिन्छ ।
- विपदको जोखिम कम गर्न समुदायलाई हातेमालो गर्ने वातावरण बनाउन प्रेरणा दिन्छ ।
- प्रभावित समुदायलाई आफ्नो अधिकार र दायित्वको बारेमा सचेत गराउँछ ।
- उद्धार र राहतजस्ता कार्यमा प्रभावित समुदायको समान पहुँचको प्रत्याभूति गर्छ ।
- आपत्कालीन समयमा सूचना र जानकारी प्रक्षेपणलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ ।
- स्रोतको अधिकतम सदुपयोग गरी प्रभावित समुदायलाई विपदको पीडाबाट मुक्ति दिने बाटो तयार गर्छ ।
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड हुने हुँदा मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थित हुनुको साथै सेवाप्रदायकमा जवाफदेहिता र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउँछ ।

१.४ योजना तर्जूमा तथा कार्यान्वयनका सीमाहरु

योजना तर्जुमा गर्दा अपनाइएको विधि, योजनाको प्रभावकारिता, आर्थिक स्रोतजस्ता के-कस्ता सीमा देखिएका छन् भन्ने कुरा निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

- यो योजना तर्जुमा गर्दा "स्थानीय विपद जोखिम ब्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ तथा स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका २०७४ (संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय) ले निर्देशित गरेको सीमा भित्र रही तयार गरिएको छ ।
- यो योजनाको कार्यान्वयन गाउँपालिकाको आफ्नो नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रूपमा रहने भएकाले विकास-निर्माणसँग सम्बन्धित भएर निरन्तर कार्यान्वयनमा रहने छ ।
- यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक रूपमा जनशक्ति तयार गर्न समय लाग्नेछ र त्यसको लागि स्रोतको खोजी गर्नु पर्ने अवस्था रहन्छ ।
- यस योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति स्थानीय स्तरमा कम उपलब्धता रहन सक्ने भएकोले क्रमिकरुपमा तयार गर्दै जानु आवश्यक छ ।

१.५ योजना निर्माण प्रक्रिया विधि

योजना निर्माणको क्रममा निम्नानुसारको प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको थियो ।

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा प्रक्रिया

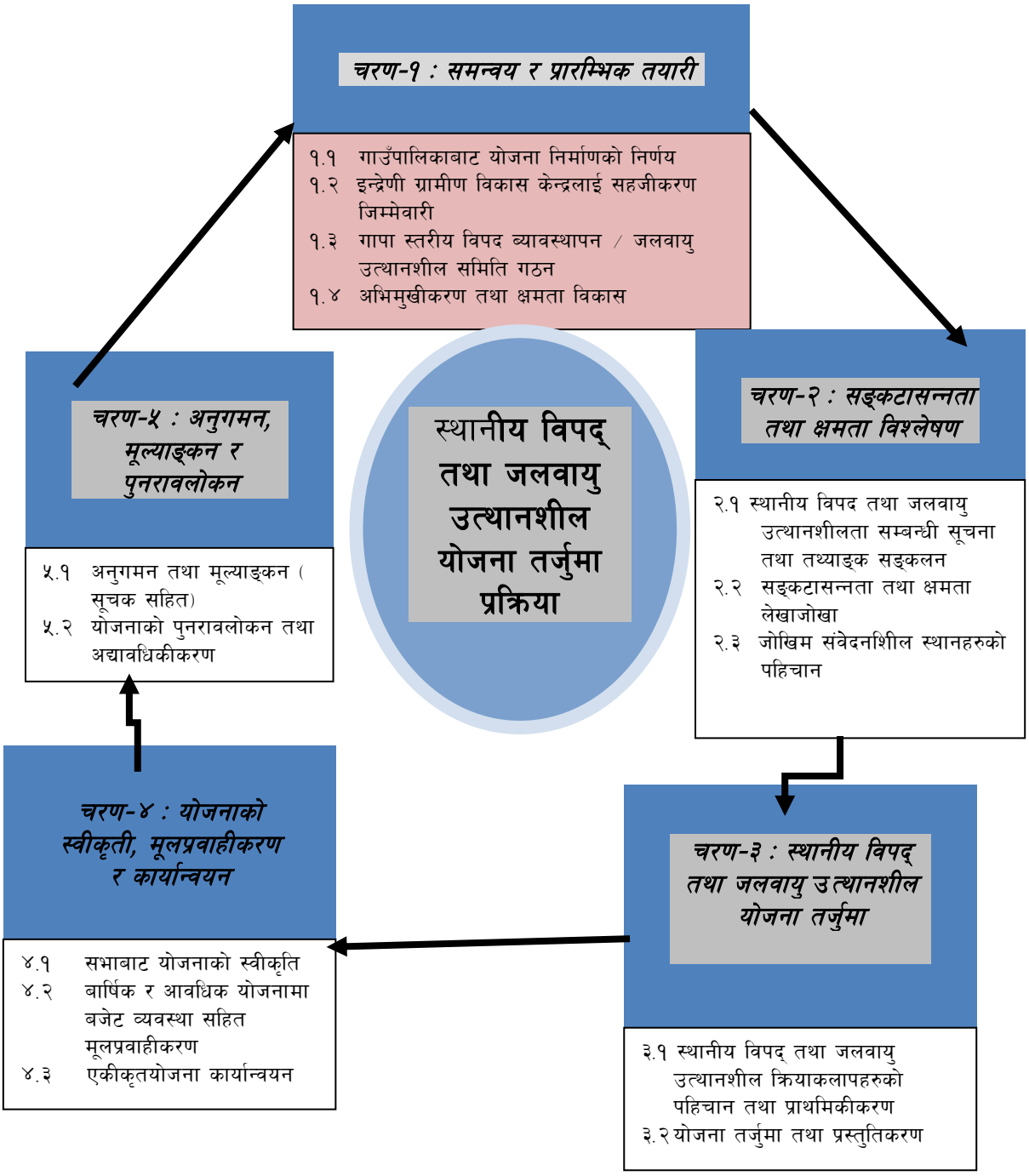

१.६ योजना कार्यान्वयन रणनीति

योजनाको स्वीकृति

- सहभागितामूलकरुपले तयार गरिएको यो स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजनालाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी गाउँपरिषदबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

बजेट व्यवस्था :

- स्वीकृत योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि गाउँपालिकाले आफ्नो क्षमता अनुसार बजेट विनियोजन गर्नेछ ।
- योजना कार्यान्वयनको लागि गाउँपालिकाले जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति, जिल्ला समन्वय समिति, विषयगत कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा दातृ निकायसमेतको समन्वय र सहयोगमा बजेटको व्यवस्था गर्नेछ ।

योजना कार्यान्वयन :

गाउँपालिकाले स्वीकृत गरी यो योजना स्थानीय विपद ब्यवस्थापन समिति / स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील समिति मार्फत कार्यान्वयन गराउन प्राथमिकता दिनेछ । योजना कार्यान्वयनको क्रममा व्यवस्थापन समितिले विषयगत कार्यालय, समुदाय, सङ्घसंस्था तथा निजी क्षेत्र एवं समुदायमा आधारित विपद व्यवस्थापन समिति समेतको सहयोग लिनेछ ।

१.७ योजनाको अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पूनरावलोकन

यो योजना प्रभावकारीरुपमा कार्यान्वयन भए नभएको कुरा सुनिश्चित गर्न नियमित अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ, र त्यसको आधारमा प्रत्येक वर्ष पुनरावलोकन तथा परिमार्जन गर्नुपर्नेछ ।

- गाउँपालिकाले वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयनको समेत नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ ।
- गाउँपालिकास्तरमा गठित अनुगमन समितिले विपद तथा जलवायु उत्थानशीलता सम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारिता समेत मूल्याङ्कन गरी आवश्यकता अनुसार सुधारको लागि गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नेछ ।
- विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना कार्यान्वयन गर्ने संस्थाहरूले आफ्नो अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने व्यवस्था मिलायनु पर्ने छ ।
- गाउँपालिकाको कुनै पनि क्षेत्रमा उत्पन्न विपदले सङ्कटासन्नता, क्षमता र जोखिममा पारेको परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न नियमित समिक्षा गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा योजनामा समावेश गर्नेछ ।

खण्ड २. गाउंपालिकाको सामान्य परिचय

जनसाँख्यिकीय विवरण :

विजयनगर गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेश को कपिलवस्तु जिल्लामा अवस्थित छ । स्थानिय तहको पुर्नसंरचनामा यो गाउँपालिका साविक गुगौली, पत्थरदेइया ,खुरुहुरिया र गणेशपुर गा.वि.स हरु मिलि बनेको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा शिवराज नगरपालिका पश्चिममा दाँङ्ग जिल्ला तथा छिमेकी मुलुक भारत उत्तरमा दाङ्ग जिल्ला तथा दक्षिमा कृष्णनगर नगरपालिका रहेको छन् । विक्रम सम्बत २०७८ को जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा ६३६१ घर संख्या, ७१४४ परिवार संख्या र जनसंख्या ४३४४० रहेको छ । जसमध्ये २१५६२ जना पुरुष र २१८७८ जना महिला छन । २५०.८ जनघनत्व रहेको यस पालिकाको ७१४४ परिवार मध्ये ५८९ परिवार (८.२%) बाढी, नदी कटान, आगलागि, महामारी, शीतलहर, सर्पदंश आदि विभिन्न किसिमका प्रकोपहरुबाट प्रभावित रहेका छन ।

विजयनगर गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिहरुको मिश्रित बसोबास रहेको छ, जसमध्ये मुख्य रुपमा मधेसी, ब्राहमण, क्षेत्री, मुश्लिम, दलित तथा जनजाति पर्दछन र धार्मिक रुपमा हिन्दु धर्म मान्ने संख्या अधिक छ भने धार्मिक अल्प संख्यकका रुपमा मुस्लिम धर्मावलम्वीहरुको पनि बसोबास छ ।यहाँको मुख्य पेशा कृषि हो भने व्यापार व्यवसाय, नोकरी र बैदेशिक रोजगार सहायक पेशाहरु हुन ।

भौगोलिक विवरण

१७३.१९ बर्ग कि.मि क्षेत्रफलमा फैलिएको यस गाउँपालिकाका वडाहरुको भौगोलिक अवस्थिति निम्नानुसार रहेको छ ।

वडा नं.	स्थान	अक्षांस	देशान्तर	उचाई मि.(समुन्द्र सतह देखि)
१	गुगौली	27° 38' 10.0644"	82° 46' 33.042"	137.1
२	लालपुर	27° 38' 23.8776"	82° 47' 11.3886"	135.5
३	जगदीशपुर	27° 36' 13.6692"	82° 48' 55.2708"	125.6
४	लुलही	27° 38' 2.3058"	82° 48' 29.0916"	133.4
५	पिपरी	27° 36' 19.263"	82° 46' 27.5838"	
६	खडैचा	27° 36' 55.1982"	82° 47' 10.2084"	114.5
७	गणेशपुर	27° 34' 5.3436"	82° 47' 8.3898"	120.2
नगरपालिका कार्यालय वडा नं . ५ पिपरी				

शैक्षिक तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण :

विजयनगर गाउँपालिकामा ३१ बाल विकास केन्द्र सहित जम्मा ८३ वटा शैक्षिक संस्थाहरु छन् । यी मध्ये सामुदायिक विद्यालय २६ वटा, धार्मिक विद्यायलय (मदरसा) १७ वटा र निजि विद्यालय ९ वटा छन । यस गाउँपालिकामा ५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहेका छन । यी मध्ये ५ वटा विद्यालय र ५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु विपदको समयमा आश्रयस्थल र स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि उपयोगमा ल्याउन सकिन्छ ।

प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरु

यस गाउँ पालिकामा १३ वटा सामुदायिक बन र १ वटा साझेदारी बन रहेका छन । यस गाउँपालिकामा साना ठुला गरी ३६ भन्दा बढी तालतलैयाहरु रहेका छन, ति मध्ये ३० वटा १ हेक्टर भन्दा बढी क्षेत्रफलका रहेका छन । सुरइ नर्दी, चिरई नदी, बिसउवा खोला, भटनी खोला तथा अर्रा नदी यस पालिकाका मुख्य नदीहरु हुन । वर्षाको समयमा यी नदीहरुबाट बाढी आउने तथा खेतियोग्य जमीन कटान तथा पटान हुने हुँदा धेरै जनधनको क्षति हुनेगर्छ । नदी किनारमा रहेका खालीजग्गा, बालुवा, गिट्टी, ढुंगा आदि प्राकृतिक स्रोतकोरुपमा रहेका छन ।

खण्ड ३. प्रकोप, सङ्कटासन्नता (संकटतिरउन्मूख), क्षमता र जोखिम विश्लेषण

३.१ प्रकोपको पहिचान/स्तरिकरण

यस गाउँपालिकाको सबै जनप्रतिनीधिहरु, राजनैतिक दलका प्रतिनिधीहरु, स्थानीय बुद्धीजीविहरू, ज्येष्ठ नागरिक, स्थानीय संघसंस्थाका प्रतिनीधि तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा यहाँ के-कस्ता प्रकोपहरू छन भन्ने संदर्भमा छलफल गर्दा बाढी तथा नदी कटान, आगलागी, हुरीबतास, खडेरी, महामारी, भूकम्प, शीतलहर, सर्पदंश, चट्याङ, आदि प्रकोपहरु हुने गरेको कुरा छलफलबाट प्राप्त भएको थियो र त्यसमध्ये कुन प्रकोप मुख्य समस्याको रूपमा रहेको छ भनेर जोडी तुलना विधिबाट स्तरीकरण गरिएको थियो । जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

प्रकोप	आगलागी	हुरीवतास	बाढी तथा नदीकटान	शीतलहर	चट्याङ	लू (तातोहवा)	खडेरी	सर्पदंश	महामारी
आगलागी		आगलागी	बाढी तथा नदीकटान	आगलागी	आगलागी	आगलागी	खडेरी	सर्पदंश	आगलागी
हुरीवतास			बाढी तथा नदीकटान	शीतलहर	हुरीवतास	लू (तातोहवा)	खडेरी	सर्पदंश	हुरीवतास
बाढी तथा नदीकटान				बाढी तथा नदीकटान	बाढी तथा नदीकटान	बाढी तथा नदीकटान	खडेरी	बाढी तथा नदीकटान	बाढी तथा नदीकटान
शीतलहर					शीतलहर	शीतलहर	खडेरी	शीतलहर	शीतलहर
चट्याङ						लू (तातोहवा)	खडेरी	सर्पदंश	महामारी
लू (तातोहवा)							खडेरी	सर्पदंश	महामारी
खडेरी								खडेरी	खडेरी
सर्पदंश									महामारी
महामारी									
सातौंअंकभार	५	२	७	५	१	२	८	४	३
स्तर	तेस्रो	छैठौं	दोस्रो	तेस्रो	सातौं	छैठौं	पहिलो	चौथो	पाँचौं

माथिको तालिका अनुसार यस गाउँपालिकाको प्रकोपको स्तरीकरण गरी विश्लेषण गर्दा खडेरी पहिलो, बाढी तथा नदी कटान दोस्रो, आगलागी तथा शीतलहर तेस्रो, सर्पदंश चौथो, महामारी पाँचौ, हुरी बतास तथा तातो हवा छैठौं स्थानमा रहेका छन ।

नेपाल भूकम्पको उच्च जोखिममा रहेको हुँदा प्रकोप स्तरीकरण गर्दा भूकम्पलाई तुलनामा नराखी पहिलो नम्बरको प्रकोपको रुपमा प्राथमिकतामा राखी योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

३.२ प्रकोप विश्लेषण

सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणका विभिन्न औजारको प्रयोगबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको पुनरावलोकन, अनुगमन वा परीक्षण र छुटेका विषय पत्ता लगाउन समुदायको सानो समूहमा छलफल गर्नु नै लक्षित समूह छलफल हो । समुदायका महिला, वालवालिका, सीमान्तकृत वर्ग, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जनजाति र अलपसंख्यक समेत सबै वर्गलाई समेटेर यस प्रकारको छलफल गर्ने गरिएको छ । यस्तो छलफलमा सबै सहभागीलाई समान रूपले आफ्ना विचार र भनाइ राख्न प्रोत्साहित गर्नुपर्छ ।

विपद तथा जलवायु परिवर्तनका कारण त्यस वडाको कृषि, पशुपालन तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैबिक विविधता, जलवायु जन्य प्रकोप, जलस्रोत र उर्जा, भौतिक पूर्वाधार, मानव स्वास्थ्य आदि क्षेत्रहरुमा ३० बर्ष पहिले र हाल महसुस गरिएका असर तथा प्रभाब एबं भविष्यको अनुमानका बारेमा छलफल गरि निम्नअनुसारको ढाँचामा सूचीकृत गरिएको छ ।

सवालहरु	३० वर्ष अगाडिको अवस्था	हाल महसुस गरिएको प्रभाव	कारण	कारक तत्व	सम्भावित समाधानका उपाय
१. विपद र विपदका सवाल	क. भूकम्प पहिले कहिलेकाँही हल्का महसुस गरिएको	२०७२ सालको भूकम्पले जनधनको क्षति गरेको	भौगोलिक तथा भौगर्भिक	कमजोर संरचना	भवन निर्माण संरचना अनुसार घर तथा भौतिक संरचना निर्माण गर्ने , समुदायमा सचेतना फैलाउने
	ख. खडेरी पहिले चैत्र, बैशाख, जेठमा हुने गरेको ।	अहिले पहिलेको तुलनामा बढी चैत्र देखि आषाढ सम्म हुने गरेको ।	बन बिनास, जमीनमुनिको पानीको अत्यधिक उपयोग ।	जनचेतनाको कमी	बृक्षारोपण, बर्षाको पानी संकलन, पानीको बुद्धमत्तापूर्वक प्रयोग
	ग. बाढीको जोखिम कम	अत्याधिक वर्षाका कारण बाढीको जोखिम हुने	खोला किनारको वस्ती बढ्नाले	जनचेतनाको कमी	खोला किनारमा तटबन्ध लगाउने, तारजाली लगाउने तथा वृक्षारोपण गर्ने
	घ. आगलागी क्षति गर्ने गरेको	हाल पनि आगलागी क्षति बढ्दै गरेको	विद्युतिय संरचनाको, वन नजिक बस्ती, लापरवाही	जनचेतनाको कमी	गुणस्तरीय विद्युतीय सामाग्री तथा उपकरणको प्रयोग गर्ने, जनचेतना प्रवाह गर्ने, वनमा आगलागी हुन तथा डढेलो लाग्न नदिने
	ङ. शीतलहर कम हुने गरेको ।	पहिलेको तुलनामा बढी मानवीय क्षति हुने गरेको ।	जलवायु परिवर्तन, गरीबी	जनचेतनाको कमी	जनचेतना बढाउने, बच्नको लागि दाउरा, न्यानो कपडाको ब्यवस्था गर्ने ।
	च. सर्पदंशबाट धेरै मानवीय क्षति हुने गरेको ।	पहिलेको तुलनामा सचेतना तथा औषधिको ब्यवस्था भएकोले मानवीय क्षति कम हुने गरेको	गमी स्थान तथा जंगल नजीक भएकोले विषालु सर्प बढी हुने ।	जनचेतनाको कमी	जनचेतना बढाउनुको साथै सर्पदंश उपचार केन्द्रसंग समन्वय वा आफै संचालन गर्नु पर्ने ।

		।			
	छ. महामारी हैजा, मलेरिया आदि बिगतमा बढी हुने गरेको ।	समय समयमा महामारीबाट मानिसहरुको मृत्यु हुने गरेको ।	शौचालय, ढल निकास, स्वच्छ खानेपानी पर्याप्त नभएकोले ।	जनचेतनाको कमी	सबै परिवारले अनिवार्यरुपमा शौचालय प्रयोग गर्नुपर्ने र ढल तथा स्वच्छ खानेपानीका ब्यवस्थ ।गर्ने ।
	ज. हुरीवतासले घरको छाना तथा बालीमा क्षति गर्ने गरेको	हालका वर्षमा पनि पहिले जस्तै हुरीवतासको जोखिम रहेको	कच्ची, खर तथा टीनको छाना भएको घर तथा जोखिमपूर्ण संरचनाहरु ।	जनचेतनाको कमी तथा कमजो आर्थिक अवस्था	पक्की घर संरचना निर्माणको लागि नीति तथा सहयोग उपलब्ध गराउने ।
२. जीविकोपार्जन तथा खाद्य सुरक्षा (जस्तैः उत्पादन बढ्नु वा घट्नु, कृषि प्रणाली वा प्रक्रियामा आएको फरक, स्थानीय प्रजाति हराउनु वा नयाँ प्रजाति प्रयोगमा आउने)	जीविकोपार्जनको लागि ३० वर्ष पहिले अधिकासं समुदाय कृषि पेशमा आश्रीत रहने गरेको, स्थानीय जातका धान मकै गहुँ आदि उत्पादन हुने गरेको, कृषि तथा खाद्य उत्पादन सम्बन्धी सचेतना तथा प्रविधिका विकास धेरै नभएको	हालका दिनमा कृषि तथा पशुपालनको व्यवसायीक उत्पादन बढ्न गएको तर कृषिमा रासायनीक मलहरुको बढी प्रयोग हुन थालेको, व्यवसायीक रुपमा नै तरकारी खेती हुने गरेको तथा रासायनिक मल तथा विषादीको प्रयोग बढ्न थालेका, पहिलेका बालीका बीउ पाइन छोडेको, हाइब्रीड बीउको प्रयोग हुने गरेको ।	उत्पादन बढाउन राशायानीक मलहरुको प्रयोग हुने	जनचेतनाको कमी तथा लापरवाही	कृषिमा आधुनिककीकरण गर्नु पर्ने, तालिम तथा औजारहरुको व्यवस्था गर्नु पर्ने, समुदायमा कृषि प्राविधिकहरु खटाउनु पर्ने
३. मानव स्वास्थ्य, खानेपानी,	मानव स्वास्थ्य अवस्था सामन्य, सरसफाइको	मानव स्वास्थ्य अवस्थामा सुधार	शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य	अन्धविश्वास, रुढीवादी परम्पराको	शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानीमा सबैको पहुँच पुऱ्याउने,

सरसफाइ तथा महामारी	अवस्था पनि न्यून रहेकाले महामारीको वृद्धि भएको, धामी झाँक्रीमा विश्वास	भएको, खानेपानीको अवस्था राम्रो भएको, सरसफाइको अवस्थामा सुधार आएको, धामी झाक्रीमा विश्वासँमा कमी हुँदै गएको	सेवाको उपलव्धता, शिक्षा तथा जनचेतना	पालना नगर्ने, पानी शुद्धिकरण गरी पिउने	पानीको मुहानको सरसफाइ र शुद्धिकरण बारे ज्ञान दिने, खानेपानीको दिगो प्रयोगको व्यवस्था गर्ने ।
४. वन तथा जैविक विविधता (जस्तैः वाह्य नयाँ प्रजाति देखा पर्नु, कुनै प्रजाति लोप हुनु)	घना जङ्गल, जनावर तथा पशुपन्छी र जडिबुटीको सँख्या प्रशस्त हुन्थ्यो,	जङ्गली जीवजन्तु लोप हुदै गएको, जडिबुटीको कमी, डढेलो बढी लाग्ने गरेको,	जनसँख्या वृद्धि, जनचेतनाको कमी, बसाईसराइ, वातावरण प्रदुषण	जनसँख्या वृद्धि, वनजङ्गल फडानी	वृक्षारोपण गर्ने जङ्गलको सही सदुपयोग गर्ने, बृहत रुपमा जनचेतनाको कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
५. जलश्रोत तथा उर्जा (जस्तैः पानीका मुहानहरु सुक्नु वा नयाँ श्रोतहरु देखा पर्नु)	प्रशस्त मात्रामा पानीका मुहानहरु, पोखरी, खोलानाला भएको, काठ दाउरा तथा गुइंठाको अत्याधिक प्रयोग,	पानीका मुहानहरु सुक्दै जानु, विभिन्न जेनेरेटर तथा विद्युत शक्तिको वृद्धि भएको, LP gas, अत्याधिक प्रयोग,	बन विनास, भूमिगत जलस्रोतको अत्यधिक उपयोग	पानीका स्रोत तथा मुहानहरु सुक्नु	वृक्षारोपण गर्ने, पानीका मुहानहरु तथा वनजङगलको संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्ने, सुरक्षित तरीकाले उर्जा शक्तिको व्यवस्थापन गर्ने

३.३ वडाहरुमा भैरहने प्रकोप, प्रभावित बस्ती प्रभावित परिवारहरु

वडा नं.	प्रमुख प्रकोप (Hazards)	प्रभावित बस्ती	प्रभावित परिवारहरु
१	चिराई, बिसवा खोला, अर्रा नदीबाट हुने बाढी तथा नदीकटान, हुरीबतास र आगलागी	नेउलागंज, जवाबैराठ,नयाँबस्ती, चाफा थरौली विद्यालय, थरौली	८७
२	आगलागी, हुरीबतास	तीनघरवा, जर्लैया	४२
३	सुरई नदी तथा भटनी खोलाको बाढी तथा नदीकटान, हुरीबतास, आगलागी	पत्थरदेइया, रामनगर, कडियार, महदेइया	१२०
४	सुरई नदी तथा भटनी खोलाको बाढी तथा नदीकटान, हुरीबतास, आगलागी	त्रिपालनगर (भूपू बस्ती, ज्योतिनगर), छिटहीडिहवा, डगडौवा, देउपुरा, बर्गदवा, महिलबार	१२८
५	चिराई नदीबाट हुने बाढी तथा नदीकटान, हुरीबतास र आगलागी	कटनिया, नौरंगिया, डालपुर पुरानो बस्ती, बघमरवा शिवपुर मा.वि. डालपुर	९५
६	चिराई नदीबाट हुने बाढी तथा नदीकटान, हुरीबतास र आगलागी	छुटपाटी भाठा, बद्धौर, सेमरी	५७
७	हुरी बतास, आगलागी, असुरक्षित कुवा	लालपुर, गेडुवाजोत	४०
			५८९

जलवायु परिवर्तनको असर

- वडा नं. २ मगरघट्टामा स्वचालित बोरिङ सुक्दै गएको,
- धेरै स्थानहरुमा जमीनमुनिको पानीको सतह घट्दै गएको पहिले ४० /५० फिटमा पाइने पानी अहिले १०० फिट भन्दा तल झरेको,
- गिडई, लोहटी, रामभोग, साठा, बगरी सरयाफुल, बिरन्ज जस्ता धानका बीउहरु लोप भएको ।
- गौथली (राय मुनिया), गौरैया/फुरगुद्दी (भंगेरा), गिद्ध जस्ता चराहरु कम हुँदै गएको ।

३.४ वडाहरुको सङ्कटासन्नता स्तरीकरण

गाउँ, टोल, बस्ती, वडा तथा समग्र गाउँपालिकामा विगतमा के-कस्ता प्रकोपका घटना भएका थिए, त्यसबाट भएको क्षतिको प्राप्त सूचनाको आधारमा गाउँपालिकाको कुन वडाको कुन वस्ती कुन प्रकोपका कारण कुन स्तरमा सङ्कटासन्न छ भन्ने विश्लेषण गरी वडास्तरीय सङ्कटासन्नता निम्नअनुसार स्तरीकरण गरिएको छ :

वडा	जोखिम रहेको स्थान र तह (१ – २ न्यून, २.१ – ३ मध्यम र ३.१ – माथि उच्च)						सरदर अंक	तह
	खडेरी	बाढी तथा नदीकटान	आगलागी	शीतलहर	सर्पदंश	महामारी		
१	३.०	४.०	२.०	२.०	४.०	४.०	३.१६	उच्च
२	३.०	३.५	२.५	२.५	३.५	३.५	३.०८	उच्च
३	३.५	४.०	४.०	३.५	२.०	३.०	३.३३	उच्च
४	३.०	४.०	३.०	२.८	१.५	२.५	२.८०	मध्यम
५	३.०	३.५	३.०	३.०	२.०	३.०	२.९१	मध्यम
६	३.५	३.०	३.०	३.०	२.०	२.५	२.८३	मध्यम
७	३.०	२.५	३.५	४.०	२.०	३.५	३.०८	उच्च

३.५ गाउंपालिकाको क्षमता विश्लेषण

माथि विश्लेषण गरिएको सङ्कटासन्नता र जोखिमको सामना गर्न, जोखिम व्यवस्थापन गर्न समुदायसँग के-कस्ता क्षमता विद्यामान छन् भनेर पहिचान गरिएको छ । यस गाउँपालिकाभित्र भएका संघसंस्था, मानवीय तथा भौतिक स्रोतसाधनको अवस्था निम्नानुसार रहेको देखिन्छ ।

क. मानवीय तथा भौतिक स्रोतसाधनहरु

क्रसं	विवरण	स्थिति		कैफियत
		पर्याप्त	अपर्याप्त	
१	आपत्कालीन अवस्थामा काम गर्न सक्ने स्वयंसेवकहरु	√		
२	डाक्टर, नर्स, स्वास्थ्यकर्मीहरु		√	
३	इन्जिनियर, ओभरसियर		√	
४	प्रशिक्षित राहत, उद्धारकर्ता तथा सामाग्री वितरकहरु	√		
५	एम्बुलेन्स	√		
६	बारुणयन्त्र		√	
७	राहत तथा उद्धार सामाग्रीहरु (लाइफ ज्याकेट, ट्यूब, रसी, स्ट्रेचर, ...आदि)		√	
८	यातायातका साधनहरु	√		
९	खाद्यान्न सामाग्रीहरु	√		
१०	कपडा तथा भाँडाकुंडाहरु	√		
११	पानी ट्यांकीहरु		√	
१२	आपत्कालीन संचार तथा विद्युत सेवाको व्यवस्था		√	
१३	प्राथमिक उपचार तथा स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था	√		
१४	आकस्मिक सहयोग कोषको व्यवस्था	√		२६३७७८८.३२
१५	आपत्कालीन अवस्थाको लागि आश्रयस्थल (Shelter)		√	
१५	पूर्वसचेतना संयन्त्र (Early Warning Mechanism) को स्थापना		√	
१७	विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि कार्यदलहरुको गठन	√		
१८	विपद व्यवस्थापन समिति तथा कार्यदलहरुको क्रियाशिलता		√	

ख. संस्थागत विश्लेषण वा संबन्ध चित्र

विपद पूर्वको पूर्वतयारी, रोकथाम र अल्पिकरण, विपद्को समयको प्रतिकार्य र विपद् पश्चात्को पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने सेवा, सुविधा, सुरक्षा उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय संस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, वित्तीय संस्था, सहकारी, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, निजी क्षेत्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिएको छ । यो औजारले समुदायको सामाजिक सम्बन्ध र महत्वको मापन गर्छ । यस औजारको प्रयोगबाट समुदायले विपदको सन्दर्भमा सामाजिक तथा सार्वजनिक निकायसम्मको पहुँच कस्तो छ भन्ने विश्लेषण गर्न सहयोग गर्दछ । सम्बन्ध चित्र तयार गर्दा सरोकारवाला निकायहरुको सम्भावित प्रभावलाई आधार मानी वृत्तलाई ठूलो सानो

गरी देखाइएको छ । आपसी सम्बन्धलाई मोटो रेखा, पातलो रेखा, एकोहोरो दोहोरो रेखाले पनि देखाउन सकिन्छ । मोटो रेखाले बलियो, पातलो रेखाले फितलो र दोहोरो रेखाले द्विपक्षीय सम्बन्धलाई जनाउछ ।

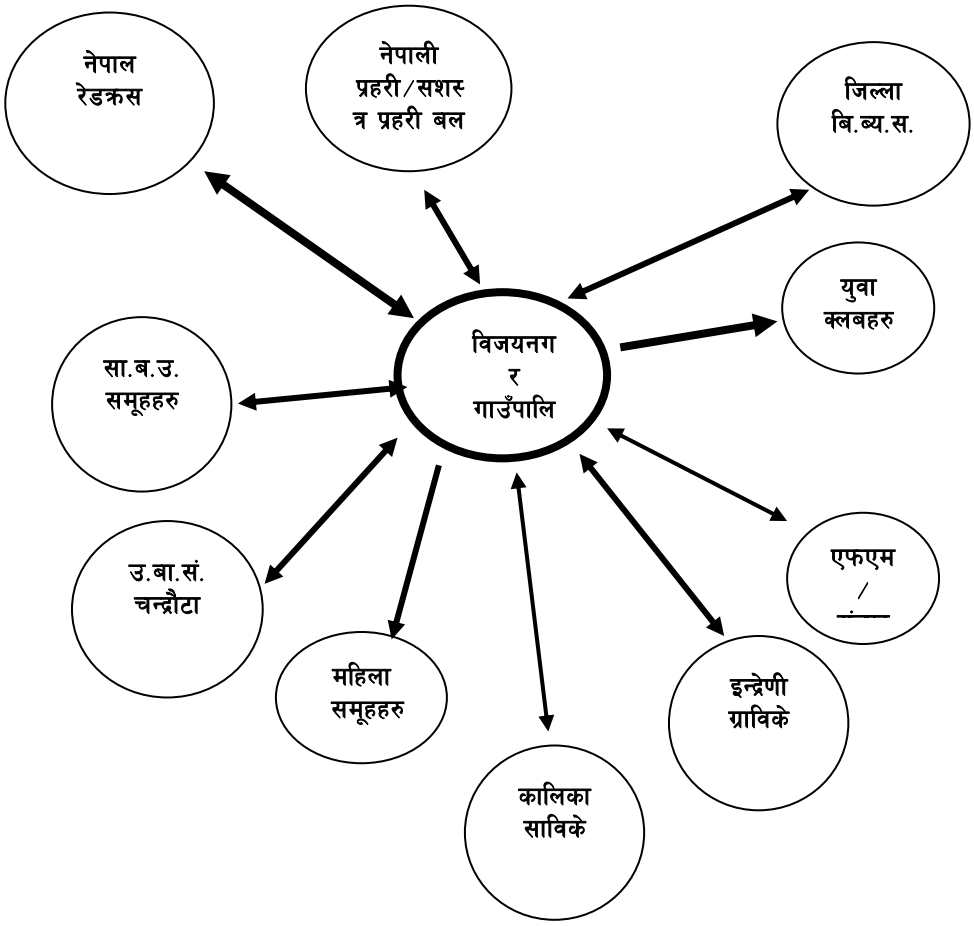

संघसंस्थाहरुको विवरण

क्र. सं.	कार्यालय सङ्घसंस्था	ठेगाना	भौगोलिक दूरी	विपद् तथा जलवायु जन्य जोखिम व्यवस्थापनका लागि प्राप्त हुनसक्ने सहयोग		
क	गाउँपालिकाभित्र			*विपद् पूर्व*	*विपद्को समयमा*	*विपद् पश्चात*
१	स्वास्थ्य चौकी			प्राथमिक उपचार तथा औषधिको पूर्वतयारी	उपचार	उपचार
.२	नेपाल प्रहरी			उद्धार सामाग्री, पूर्वतयारी	खोज, उद्धार, सुरक्षा	सुरक्षा
३	सशस्त्र प्रहरी बल			उद्धार सामाग्री, तालीम, पूर्वतयारी	खोज, उद्धार, सुरक्षा	सुरक्षा, पुनर्स्थापन
४	युवा क्लव			सचेतना तथा पूर्वतयारी कार्य	खोज तथा उद्धार	राहत संकलन, पुनर्स्थापन
५	एफएम/संचार			सचेतना	सूचना प्रशारण	सूचना प्रशारण
६	सा.ब.उ.स.			न्यूनिकरण तथा पूर्वतयारी - बृक्षारोपण, दाउरा व्यवस्थापन		काठ तथा दाउरा व्यवस्थापन
७	विद्यालयहरु			खानेपानी तथा शौचालय व्यवस्थापन	सूचना प्रशारण	आवास व्यवस्थापन
८	महिला समूहहरु			खाद्यान्न व्यव्सथापन		राहत संकलन
९	व्यापारी, उद्योगी			खाद्य तथा गैरखाद्य सहयोग		राहत व्यवस्थापन
ख	गाउँपालिकाबाहिर					
१	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति			पूर्वतयारी	उद्धार	राहत तथा पुनर्स्थापन
२	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी			तालीम	उद्धार	राहत तथा पुनर्स्थापन
३	उ.बा.सं.			खाद्य तथा गैरखाद्य सहयोग		राहत व्यवस्थापन
...४	फेयरमेड फाउण्डेशन लेपाल			पूर्वतयारी स्वास्थ्य सामाग्री	स्वास्थ्य सामाग्री, औषधि, उपकरण	राहत व्यवस्थापन
५	इन्द्रेणी ग्रामीण विकास केन्द्र नेपाल			पूर्वतयारी तालीम तथा सचेतना	उद्धार	राहत व्यवस्थापन
६	कालिका सामाजिक विकास केन्द्र			पूर्वतयारी स्वास्थ्य सामाग्री	उद्धार	राहत व्यवस्थापन

३.६ जोखिम पहिचान तथा विश्लेषण

समग्र गाउँपालिकाको सङ्कटासन्नता तथा क्षमता विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजाको आधारमा गाउँपालिकामा जोखिम अवस्थामा रहेका संरचनात्मक तथा गैरसंरचनात्मक पक्षहरुको विश्लेषण गरी विपद तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका संदर्भमा देखिएका सवाल तथा चुनौतिहरुलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ । यिनै सवाल, चुनौति र समस्याहरुलाई संबोधन गर्ने उद्धेश्य सहित विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ ।

प्रकोप	समस्या तथा चुनौतिहरु
नीति तथा संरचना	• गापातहमा स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति क्रियाशील भएपनि वडातहमा विपद व्यवस्थापन समिति क्रियाशील नभएको । • विपद पूर्व, विपदको समय र विपद पश्चात गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुलाई एकिकृतरुपमा (क्लस्टर अवधारणा) संबोधन गर्न गठन गर्नुपर्ने विषयक्षेत्रहरु, विभिन्न उपसमिति, कार्यदल आदि नभएको । • पूर्व सचेतना प्रणाली स्थापना नभएको । • विपदका बेला चाहिने अत्यावश्यक सामाग्रीको ब्यवस्था पर्याप्तरुपमा नभएको । • खुल्ला तथा सुरक्षित स्थानको पहिचान गरी आपतकालीन अवस्थामा प्रयोग गर्ने व्यवस्था नभएको । • आपतकालिन अवस्थामा तत्काल घाइतेको खोज, उद्धार र उपचारको लागि पूर्वतयारीको पर्याप्त ब्यवस्था नभएको । • मानवीय सहयोग दाता र आपदकालीन आपूतिकर्ताहरुको पहिचान गरी सूची तयार नभएको । • मनोसामाजिक परामर्शको लागि परामर्शदाताको सूची तयार नभएको । • विपदको समयमा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका ब्यक्तिको सुरक्षाको लागि आचारसंहिता जारी नगरिएको । • जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, क्षति तथा संभावित सेवासुविधा बारे सचेतना तथा अध्ययन नभएको । • आपत्कालीन अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई दिनुपर्ने शैक्षिक ब्यवस्थाको लागि पर्याप्त पूर्वतयारी नभएको । • आपत्कालिन अवस्थामा आवश्यक पर्ने सम्पर्क नम्बरहरु तथा सूचनाहरुको ब्यवस्थापन पर्याप्त नभएको ।
भूकम्प	१. भूकम्पीय सुरक्षा सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रमको कमी । २. पहिले बनेका भौतिक संरचनाहरु गैरइन्जिनियरिंग तरिकाबाट बनेका हुँदा भूकम्पीय जोखिममा रहेका । ३. भूकम्प सम्बन्धी कृतिम अभ्यासको कमी । ४. भूकम्पबाट बढी मानवीय क्षति हुने स्थान विद्यालयहरुमा विद्यालय विपद सुरक्षा कार्यक्रम लागु नभएको । ५. वडा नं. ७ मा अवस्थित जनज्योति निमावि मानपुर, गणेशपुर तथा दत्तपुरको मदरसा भूकम्पको जोखिममा रहेका ।
आगलागी	१. आगलागीबाट जोगिन अपनाउनु पर्ने सतर्कता बारे सचेतनामा कमी । २. सुरक्षा निकाय, दम्कल तथा एम्बुलेन्सका सम्पर्क नम्बरहरु सबैलाई उपलब्ध नभएको । ३. सबै विद्यालय तथा अन्य सरकारी संस्था र मानिसको बढी उपस्थिति र भेला भई रहने ठाउँमा अग्नी समक (Fire extinguisher) जडान तथा संचालनको लागि तालीम

	प्राप्त जनशक्ति नभएको । ४. गाउँपालिकामा रहेका पानीको मुहान तथा पोखरीहरुको आपतकालीन समयमा प्रयोग हुने किसिमले योजना नगरिएको । ५. खोज, उद्धार र प्राथमिक उपचारको लागि कार्यदलहरुको गठन तथा सामाग्रीको व्यवस्थापनमा कमी ।
बाढी तथा नदीकटान	१. बाढी सचेतनामूलक सन्देशहरुको यथेष्ठ प्रचार प्रसार नभएको । २. बाढीको प्रतिकार्यका उपायहरुको बारेमा समय - समयमा गाउँपालिकास्तरीय भेला गरी समुदायलाई जानकारी दिने अभ्यास नभएको । ३. बाढीको समयमा आवश्यक पर्ने राहत उद्धारका सामाग्रीहरु प्रर्याप्त मात्रामा नभएको । ४. वडा नं. १ को थरौली स्कूल चिराई नदी कटानको जोखिममा रहेको । ५. वडा नं. १ को नेउलागंज, वडा नं. ४ का भुपू बस्ती, त्रिपालनगर, ज्योतिनगर, वडा नं. ५ का कटनिया, नौरंगिया, लोनिया मानव बस्तीहरु बाढी तथा नदी कटानको जोखिममा रहेको । ६. वडा नं. १ चाफा देखि वडा नं. ६ छुटपाटी भाठा हुँदै वडा नं. ५ को सीमाना सम्म नदी कटान भैरहेको । ७. वडा नं. १ को जवाबैराठ, नयांबस्ती हुँदै वडा नं. ५ कटनीया, नौरंगियासम्म अन्तराष्ट्रिय सीमामा रहेको अर्रा नदीले नेपालतर्फको सयौं बिगाह जग्गा कटान गरेको ।
हावाहुरी	१. हावाहुरीको समय अपनाउन पर्ने सतर्कता बारे पर्याप्त जानकारीमूलक सन्देसहरु प्रचारप्रसार नभएको । २. मानवीय जोखिम निम्त्याउन सक्ने ढल्ने अवस्थामा रहेका रुख, विद्युतका पोल, तार, पुराना घर, छाना आदिको पहिचान नभएको र त्यसबाट हुन सक्ने क्षति प्रति सतर्कता नअपनाइएको । ३. वडा नं. ४ को देउपुरा र महिलावार, वडा नं. ५ को कटनीया, पिपरी र बघमरवा, वडा नं. ३ को कडियार, अम्लहवा र महादेइया, वडा नं. ६ छुटपाटीमा (भगौती पोखेलको घर नजिक) एउटा र वडा नं. ७ गणेशपुर गाउँमा विद्युतको पोलहरु हावाहुरीबाट ढल्न सक्ने अवस्थामा रहेको ।
महामारी	१. फोहोरहरुको प्रभावकारी ब्यवस्थापन नहुँदा आपतकालीन अवस्थामा महामारी फैलिने संभावना भएको । २. सुरक्षित खानेपानी, वातावरणीय सरसफाई तथा फोहर ब्यवस्थापन लागि सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु यथेष्ठ संख्यामा संचालन नगरिएको । ३. सबै घरहरुमा शौचालय नभएको र भए पनि सबैले प्रयोगमा नल्याएको । ४. पानीको ढल निकासको ब्यवस्था नभएको । ५. महामारीको समयमा बिरामीहरुको लागि आवश्यक पर्ने औषधि, उपकरण तथा स्थानको ब्यवस्था संबन्धी पूर्वतयारी नभएको ।
खडेरी	१. खडेरी तथा लूको समयमा अपनाउनु पर्ने सतर्कता बारे पर्याप्त प्रचारप्रसार नभएको २. लामो खडेरीको समय आवश्यक पर्ने खानेपानीको लागि बैकल्पिक उपायहरुको पूर्वतयारी नगरिएको । ३. खडेरीको समय सिंचाईको लागि भरपर्दो ब्यवस्था नभएको ।
सडक दुर्घटना	१. सडक छेउमा रहेका विद्यायहरु कामना आधारभूत विद्यालय जवाबैराड, अर्रा प्रा.वि., दुधधारी मा.वि., जनजागृति लोहरौला, जर्लैया विद्यालय, भुवनेश्वरी मा.वि, जगदीशपुर, मैनारी तथा महदेइया, त्रिपालनगर, रामशरण निमावि, जनजागृति बददौर, लौटनराम द्रौपदी देवी मा.वि., मानपुर निमावि आदि सडक छेउमा रहेका विद्यालयहरुमा तथा यातायात ब्यस्त हुने स्थानहरुमा सडक सुरक्षा संबन्धि सन्देश नभएको ।

जोखिम अवस्थामा रहेका केहि स्थानहरु

छुटपाटीभाठा चिराई खोलाको कटान क्षेत्र

गणेशपुर तथा बघमरीमा जोखिम अवस्थामा रहेका विद्युतका पोलहरु

शिव मा.वि. डालपुर घोलामा रहेको जोखिमयुक्त पुल तथा पानीको खाल्डो

सिसवा तथा बडसुडवामा रहेका अब्यवस्थित कुवाहरु

छुटपाटी भाठा तथा भगीरामपुरमा रहेको बृक्षारोपण गर्न सकिने खाली जग्गा

खण्ड ४. दिर्घकालिन सोंच, लक्ष्य, उद्धेश्य, तथा रणनीति

४.१ दिर्ईकालिन सोंच

विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई संस्थागत गरी विपद उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्ने यसको दिर्घकालिन सोंच हुनेछ ।

४.२ लक्ष्य

स्थानीय स्तरमा विपद तथा जलवायुजन्य जोखिमबाट उत्पन्न हुने मृत्युदर, प्रभावितहरुको संख्या, भौतिक सम्पति तथा जीविकोपार्जनमा पर्नसक्ने क्षतिलाई कम गर्दै स्थानीय विकास प्रक्रियामा विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरुलाई मूलप्रवाहिकरण गरी उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु यस योजनाको लक्ष्य हुनेछ ।

४.३ उद्धेश्य

क) गाउँपालिकामा संचालन हुने विपद तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरुमा एक रुपता ल्याउनु ।

ख) स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी विपद तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरुमा स्थानीय सहभागिता बढाउने ।

ग) गाउँपालिकाको सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमता विश्लेषण गरी विपद तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरुलाई स्थानीय विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

४.४ रणनीति

- योजना निर्माणका सबै प्रक्रियामा समुदायका अति जोखिममा रहेका समूह तथा वर्गको समानुपातिक सहभागितालाई सुनिश्चित गरी योजनाको कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीय विपद जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गर्दा अति जोखिम तथा संवेदनशिल स्थानमा रहेका बस्तीहरूलाई सुरक्षित स्थानमा स्थान्तरणको लागि प्रोत्साहन गर्ने ।
- बाढी तथा पहिरोबाट हुने मानविय तथा भौतिक क्षतिलाई रोक्नकालागि बाढीको पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापनाका लागि समन्वय तथा सहकार्य गरी पहल गर्ने ।
- समुदायमा आधारित विपद जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय ज्ञान, सीप, श्रोत र साधनको उपयोग गर्ने ।
- स्थानीय तहमा विपद जोखिम तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय बार्षिक तथा आवधिक विकासका योजनाहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै लैजाने ।
- स्थानीय तहमा विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलनका कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय, प्रदेश, सँघ, मानवीय तथा विकास साँझेदार संस्था समेतको स्रोतको परिचालन गरिनेछ ।

खण्ड ५. स्थानीय विपद तथा जलवायू उत्थानशील कार्यक्रमहरु (क्रियाकलापहरू)

विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमलाई मूलभूत रुपमा मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास योजना, भौतिक पूर्वाधार विकास, प्राकृतिक स्रोत संरक्षण, जीविकोपाजनमा सुधार, नीतिगत क्षेत्रमा गर्नु पर्ने कार्यहरु तथा विकास कार्यमा विपद जोखिम न्यूनीकरणका विधिको मूलप्रवाहीकरण गर्ने जस्ता प्रमुख क्रियाकलापलाई आधार मानेर स्थानीय समस्या समाधान गर्ने क्रियाकलापलाई प्रथामिकीकरण गरी निम्नबमोजिको ढाँचामा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गरिएको छ ।

५.१ नीतिगत तथा संगठनात्मक व्यवस्थाः

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकुलनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्न प्रचलित नेपाल कानुन बमोजिम आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी गाउँपालिकाले विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम व्यवस्थापनका कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकताअनुसार जिम्मेवारीसहितको समिति, उपसमिति, विषयगत क्षेत्र, स्वयंमसेवी कार्यदलहरु गठन गरिने छ ।

विषयक्षेत्रहरुमा सूचना, खोज तथा उद्धार, **खाद्य तथा कृषि**, **स्वास्थ्य तथा पोषण**, **खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता**, **आपदकालीन आश्रय तथा गैरखाद्य सामाग्री**, **संरक्षण तथा सुरक्षा**, **आपदकालीन शिक्षा** तथा **पुनर्लाभ** क्षेत्रहरुको साथै विपदको समयमा तत्काल परिचालन हुने गरी समन्वय, सञ्चार तथा पूर्वचेतावनी; खोज तथा उद्धार; राहत व्यवस्थापन तथा पुनःस्थापन; क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण जस्ता कार्यदलहरु गठन परिचालन गर्न सकिने छ । यस विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिकामा वातवरण तथा विपद् व्यवस्थापन उप समिति, पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उप समिति, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमिति र लैङ्गिक समानता तथा संरक्षण उपसमिति प्रावधान गरिएको छ ।

गाउँपालिकामा अन्य प्रयोजनको लागि धेरै समिति तथा उपसमितिहरु भएका हुँदा मिल्दोजुल्दो समिति/उपसमितिहरुलाई थप जिम्मेवारी दिई परिचालन गर्न पनि सकिन्छ ।

५.२ जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि :

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा विपद्प्रति रहेको कमी, कमजोरी, अज्ञानता हटाएर जोखिम व्यवस्थापनमा समुदायको सजगता अभिवृद्धि गर्न जनचेतना र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यलाई निम्नबमोजिमका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने छ ।

:

प्रकोप	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
संस्थागत संरचना तथा नीतिगत व्यवस्था		गापाको सबै वडाहरुमा सहयोग पुराउने गरी पूर्वतयारी तथा सूचना कार्यदल, खोज तथा उद्धार कार्यदल, प्राथमिक उपचार कार्यदल, आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदलहरुको गठन तथा क्षमता अभिबृद्धि	विपद व्यवस्थापन समिति	√		

		सबै वडामा विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समिति गठन तथा क्षमता अभिबृद्धि	विपद व्यवस्थापन समिति	√		
		विपद प्रभावितहरुलाई प्रदान गरिने मानवीय सहयोगको न्यूतम मापदण्ड निर्धारण	विपद व्यवस्थापन समिति	√		
भूकम्प		सबै वडामा लागु हुने गरी भूकम्प संबन्धी सचेतनामूलक सन्देशहरु स्थानीय रेडियो मार्फत प्रशारण गर्ने ।	विपद व्यवस्थापन समिति	√		
आगलागी		सबै वडामा लागु हुने गरी आगलागी संबन्धी सचेतनामूलक सन्देशहरु स्थानीय रेडियो मार्फत प्रशारण गर्ने ।	विपद व्यवस्थापन समिति	√	√	
		डढेलो लाग्न नदिनको लागि सचेतना कार्यक्रम	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√		
		सबै वडामा लागु हुने गरी भवन तथा भौतिक संरचनाहरु निर्माण गर्दा गुणस्तरीय विद्युतीय सामाग्रीको गर्नुपर्ने कुरालाई प्रचारप्रसार गर्ने ।	वि ब्य स	√		
बाढी तथा नदी कटान		बाढी सचेतनामूलक सन्देशहरुको प्रचार प्रसार ।	वि ब्य स	√	√	
		बाढीको जोखिम भएका स्थानहरुमा स्थानीय भाषा तथा चित्रमा अपनाउन	वि ब्य स	√		

		पर्ने सतर्कता बारे होर्डिंगबोर्ड राख्ने				
		बढी आवतजावत हुने खोला तर्ने स्थान, पौडी खेल्ने खोलाको रह तथा पोखरीको किनारमा सचेतनामूलक सन्देस लेखिएको होर्डिंगबोर्ड राख्ने ।	वि ब्य स	√		
शीतलहर		शितलहरबाट बच्ने उपाय संबन्धी जनचेतना अभियान संचालन गर्ने ।	वि ब्य स	√		
सर्पदंश		सर्पदंश संबन्धी जनचेतनाका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने । झारफुक तथा घरेलु औषधिको भर नपर्न जनचेतना जगाउने ।	वि ब्य स	√		
		घर वरिपरी ढुंगा, इट्टा, झाडी, प्वालहरु नराखी सफा बनाउन अभियान संचालन गर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
महामारी		सरुवारोग र महामारी फैलिन नदिन सचेतना तथा पूर्वतयारी गर्ने ।	स्वास्थ्य क्षेत्र	√	√	
		व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा वातावरणीय सरसफाई संबन्धी सचेतनाका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	स्वास्थ्य क्षेत्र	√	√	
		फोहरको व्यवस्थापन प्रत्येक घरले स्वयं र समुदाय आफैले	स्वास्थ्य क्षेत्र	√		

		गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने ।				
		उद्योगहरुबाट निस्कने फोहर तथा धुँवा धुलो व्यवस्थापनको आचार संहिता बनाउने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
हुरीबतास		हुरी बतास संबन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√		
सडक दुर्घटना		सडक छेउमा रहेका विद्यालयहरु तथा बढी आवतजावत हुने स्थानहरुमा सडक यात्रु सुरक्षा तथा सतर्कता संबन्धी सन्देशहरु होर्डिंगबोर्ड, पर्चापम्फलेट तथा रेडियो जिन्गलहरु प्रशारण गर्ने ।	शिक्षाक्षेत्र	√		

५.३ जोखिम न्यूनीकरण :

गाउँपालिकाभित्र रहेका विपद्जन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिम कम गर्न बमोजिमका क्रियाकलापहरु गरिने छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
संस्थागत संरचना तथा नीतिगत व्यवस्था		विपद व्यवस्थापन कोष बृद्धि र संचालन कार्यविधि निर्माण	गाउँ कार्यपालिका	√	√	
भूकम्प		सबै वडामा लागु हुने गरी गाउँपालिकामा कुनै पनि संरचना निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता अनुसार निर्माण गर्ने पुराना भत्किन सक्ने संभावना भएका भवनहरुको प्रबलीकरण तथा मर्मतसंभार गर्ने ।	गाउँ कार्यपालिका	√		
		गाउँपालिका भित्र बन्ने कुनै पनि सार्वजनिक संरचनाहरु लैंगिक मैत्री, बालमैत्री, आपाङ्ग मैत्री, जेष्ठनागरिक मैत्री बनाउने ।	लैङ्गिक समानता तथा संरक्षण	√		
		वडा नं. ७ मा अवस्थित जनज्योति निमावि मानपुर, गणेशपुर तथा दत्तपुरको मदरसा पुरानो तथा माटोको जोडाई गरी बनाइएको हुँदा भूकम्पको जोखिममा रहेकोले सवलीकरण गर्नुपर्ने ।	वि ब्य स	√	√	

आगलागी		आगलागीको समयमा उपयोग हुने गरी न्यूनतम पनि एक समुदाय एक पोखरीको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	गाउँ कार्यपालिका	√		
		गाउँपालिकाका अधिकांश परिवारहरु खाना पकाउन दाउरा तथा गुइठाको प्रयोग गर्ने हुँदा सुरक्षित सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्न सहजीकरण गर्ने । यसबाट दाउरा कम लाग्नुको साथै आगलागीको जोखिम पनि कम हुन्छ	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
		गाउँपालिकामा रहेका कच्ची खरका घरहरुलाई पक्की वा टीनको घरकोरुपमा विस्थापित गर्ने	**वि.ब्य.उ.स**	√		
बाढी तथा नदीकटान		वडा नं. १ मा रहेको थरौली र वडा नं. ५ मा रहेको डालपुर विद्यालयहरु जैविक तटबन्ध / रिटेनिंगवाल लगाई सुरक्षित बनाउनु पर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√		
		वडा नं. १ मा रहेको नेउलागंज, वडा नं. २ को इमलीखर्कमा भटनी खोलाबाट खेतियोग्य जमीन कटान भएको,	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√		

		वडा नं. ४ मा रहेका भुपू बसती, त्रिपालनगर, ज्योतिनगर, वडा नं. ५ मा रहेका कटनिया, नौरंगिया, लोनिया आदि मानव बस्ती बाढी तथा नदी कटानको जोखिममा रहेकोले रोकथामको लागि आवश्यकता अनुसार स्पर निर्माण तथा बायोइन्जिनियरिंग प्रविधिबाट **जैविक तटबन्ध,** बृक्षारोपण जस्ता कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने ।				
		नदी कटान भएको खाली जग्गामा विपन्न समुदायको आयआर्जन हुने किसिमका बृक्षारोपण गरी बाढीको असर न्यूनिकरण तथा समुदायको आय बृद्धि गर्ने	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
खडेरी		वर्षाको पानी संकलनको लागि पोखरी निर्माण तथा भएका पोखरीहरुको व्यवस्थापन ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
		खोला तथा घोलाको पानी संकलन गरी सिंचाईमा प्रयोग गर्न बाँध बनाउने यसबाट जमीनमुनीको				

		पानीको सन्तुलन समेत राम्रो हुन्छ				
		सुखा समयमा हुने बालीको पहिचान तथा प्रयोग	कृषिक्षेत्र	√	√	
		वनजंगलको बीच तथा खालीस्थान, नदी तथा खोल्साका उपयुक्त स्थानहरुमा वर्षाको पानी संकलन गर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
शीतलहर		दाउरा, मट्टितेल, न्यानो कपडाहरुको संकलन, भण्डारण वा उपलव्ध हुन सक्ने संस्था, व्यक्तिको पहिचान गरी तत्कालीन समयमा उपलव्ध गराउन प्रतिवद्धता लिने ।	वि.व्य.स.	√	√	
सर्पदंश		नजिकका अन्य स्थानीय तहसंग वा आवश्यक जनशक्ति भएको सुरक्षा निकाय वा स्वास्थ्य संस्थासंग समन्वय गरी सर्पदंश उपचार केन्द्र स्थापना तथा संचालन गर्ने ।	वि.व्य.उ.स	√		
महामारी		शौचालय नभएका बस्तीहरु - सिसवा, बघमरवा, बघमरी ... आदिमा अनिवार्य शौचालय निर्माणको लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√	√	
		स्वास्थ्य चौकी,	स्वास्थ्य क्षेत्र	√		

		बर्थिंग सेन्टर, स्वास्थ्य क्लिनिकहरुबाट निस्कने फोहर सबैभन्दा घातक हुने हुँदा अनिवार्यरुपमा आफैले नष्ट गर्ने व्यवस्था गर्ने, अन्य फोहरसंग मिसाई विसर्जन गर्न नदिने ।				
		बस्ती तथा बाटोको छेउमा पानी जम्न नदिन ढल निकासको व्यवस्था गर्ने ।	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	√		
हुरीबतास		वडा नं. १ नेउलागंजमा र वडा नं. २ लोहरौलाको उत्तरमा, वडा नं. ४ देउपुरामा र महिलावार, वडा नं. ५ पिपरीको पूर्वमा रहेका विद्युतको पोलहरु हावाहुरीबाट ढल्न सक्ने अवस्थामा रहेकोले सुधार गर्नुपर्ने ।	बि.व्य.स.	√		
		वडा नं. ६ छुटपाटीमा (भगौती पोखेलको घर नजिक) एउटा र खडैंचा तथा वडा नं. ७ गणेशपुर गाउँमा विद्युतको पोलहरु हावाहुरीबाट ढल्न सक्ने अवस्थामा रहेकोले सुधार गर्नुपर्ने ।	बि.व्य.स.	√		
		वडा नं. ५ डालपुरमा	बि.व्य.स.	√		

		विद्यालय नजिकको रुख हावाहुरीबाट ढल्न सक्ने भएकोले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।				

५.४ आपत्कालीन पूर्वतयारी :

गाउँपालिकाभित्र कुनै पनि विपद्को घटना भएमा त्यसको सामना गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वतयारीका निम्नानुसारका क्रियाकलापलाई कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।

प्राथमिकता क्रम	विपद्को सम्भावित अवस्था	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
संस्थागत संरचना तथा नीतिगत व्यवस्था		विपद पूर्वचेतावनी प्रणालीको संयन्त्र स्थापनाको लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्र शिवगढी र धानखोला समुदायसंग समन्वय गरी संयन्त्र निर्माण गर्ने ।	पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उपसमिति	√	√	
		पूर्वचेतावनी प्रणाली कार्यान्वयनको लागि सामाग्री व्यवस्थापन				
		जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति र जल तथा मौसम विज्ञान विभागसंग समन्वय गरी मौसम पूर्वानुमानका सूचनाहरु प्राप्त गरी स्थानीय रेडियो मार्फत सम्प्रेषण गर्ने ।	पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उपसमिति	√	√	
		अनुसूचीमा उल्लेख गरिएका अनुसारका उद्धार सामाग्रीहरु आवश्यक परेको वा आपदकालीन अवस्थामा सहज उपलब्ध हुने गरी	बि.व्य.स.	√	√	

		भण्डारण गर्ने ।				
		एम्बुलेन्स, दमकल, हेलिकप्टर तथा अन्य यातायातका साधनहरु आपदकालीन अवस्थामा तत्काल उपलव्ध हुनको लागि संबन्धित व्यक्ति वा संस्थासंग समन्वय गरी संपर्क नंबर गापास्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति र वडास्तरीय विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य समितिमा राख्ने ।	बि.व्य.स.	√		
		अनुसूचीमा प्रस्ताव गरिएका आश्रयस्थलहरुको एकिन तथा विकास	बि.व्य.स.	√		
		मानवीय सहयोग दाता र आपदकालीन आपूतिकर्ताहरुको पहिचान र प्रतिवद्धता	बि.व्य.स.	√	√	
		मनोसामाजिक परामर्शको लागि परामर्शदाताको पहिचान तथा प्रतिवद्धता	बि.व्य.स.	√		
		विपदको समयमा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्तिको सुरक्षाको लागि आचारसंहिता तयार गर्ने ।	संरक्षण क्षेत्र	√		
भूकम्प		सबै वडामा लागु हुने गरीसमुदायको उपस्थितिमा	शिक्षा क्षेत्र	√	√	

		विद्यालयहरुमा सुरक्षा निकायको सहयोगमा भूकम्प सुरक्षा संबन्धी कृत्रिम अभ्यास संचालन गर्नु ।				
		विद्यालयमा धेरै संख्यामा बालबालिकाहरु रहने हुँदा विद्यालयहरु उच्च संकटासन्नतामा रहने भएकोले सबै विद्यालयहरुमा विद्यालय विपद सुरक्षा संबन्धी अभिमुखीकरण गर्न गाउँपालिकाले सहयोग गर्नु पर्ने ।	बि.व्य.स.	√		
आगलागी		विद्यालय भवन, कार्यालयहरु तथा उद्योगहरुमा अग्नी नियन्त्रण योजना तथा तत्संबन्धी उपकरणहरु राख्ने अनिवार्य व्यवस्था गर्ने ।	शिक्षा क्षेत्र	√		
महामारी		स्वास्थ्य सेवाको लागि रोस्टर ब्यवस्थापन गर्ने (सरकारी तथा नीजि क्षेत्रका स्वास्थ्यकर्मीहरुको संपर्क नं. राख्ने) ।	स्वास्थ्य क्षेत्र	√		
		औषधि तथा औषधिजन्य सामाग्रीको ब्यवस्थापनको लागि रोस्टर तयार गर्ने ।	स्वास्थ्य क्षेत्र	√		

५.५ विपद्को समयका प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू (घटना घटेको दिन देखि ३ महिना सम्म)

गाउँपालिकाभित्र कुनै पनि समयमा विपद् परेमा प्रभावित तथा पीडितको उद्धार र जीवनरक्षा र सम्पत्ति संरक्षणका लागि आपत्कालीन समयमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापलाई निम्नानुसार योजना गरिएको छ ।

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	घटना, घाइते, हराएकाहरुको विवरण तथा खोज तथा उद्धार	विपदको जानकारी सबै सरोकारवालाहरुलाई दिने ।	पूर्वतयारी तथा सूचना कार्यदल	√	√	० देखि २४ घण्टा भित्र
२		खोज तथा उद्धारका कार्य संचालन र सहयोगको लागि अनुरोध गर्ने ।	खोज तथा उद्धार कार्यदल	√	√	
३		खोज तथा उद्धारका कार्य संचालन गर्ने ।	खोज तथा उद्धार कार्यदल	√	√	
४		खोज तथा उद्धार प्रयासको जानकारी सार्वजनिकरुपमा प्रवाह गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स.	√		
५		घटना सम्वन्धी विस्तृत विवरण तयारी गरी सूचना प्रवाह गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स.	√		
६		समुदायलाई सचेत गराउन रेडियो, टेलिभिजन, छोटकरी सूचना सेवा (SMS) का माध्यमबाट तथ्यगत पूर्वचेतावनी, आपत्कालीन चेतावनी, भएगरेका उद्धारका प्रयासहरु तथा सार्वजनिक आह्वान विषयक सूचनाहरु प्रवाह गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स. तथा पूर्वतयारी तथा सूचना कार्यदल	√	√	
७		पीडित घाइतेहरुका सम्वन्धमा तत्काल	प्राथमिक	√	√	

		घटनास्थलमै उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।	उपचार कार्यदल			
८		एम्बुलेन्स सेवा, आपत्कालीन प्राथमिक उपचार र घाइतेको लागि यातायातको व्यवस्था तत्काल मिलाउने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र प्राथमिक उपचार कार्यदल	√	√	
९		सिकिस्त घाइतेलाई तत्काल उपचारका लागि अस्पताल पठाउने र उपचार सुरु गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र प्राथमिक उपचार कार्यदल	√	√	
१०		खाद्यान्न (Ready to eat food) को ब्यवस्था ।	आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदल	√	√	
११		घटनाको प्रारम्भिक स्वरुपको द्रूत लेखाजोखा गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स. (क्षति मूल्यांकन कार्यदल)	√	√	
१२	राहत तथा उद्धार	पीडितहरुलाई तत्काल आवश्यक पर्ने खाद्यान र न्यूनतम मानवोचित साम्राग्री र स्वीकृत मापदण्ड वमोजिम राहत रकम तथा सामाग्रीहरु उपलव्ध गराउने ।	आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदल	√		(२४ देखि ७२ घण्टा भित्र)
		खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन, लुगाफाटो, कम्बल, परिवार, बालबालिका, महिलाका लागि आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सामग्रीजस्ता गैरखाद्य सामग्रीको सेट वितरण गर्ने	आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदल	√		

	आवास तथा सुरक्षा	पहिले पहिचान भएको ठाउँमा अस्थायी शिविरको स्थापना गर्ने र विस्थापितलाई व्यवस्थित बनाउन सुरक्षित र खुला ठाउँमा लैजाने प्रबन्ध मिलाउने	बि.ब्य.स.	√		७२ घण्टा देखि ३ महिना सम्म
		शिविर र खुला स्थानमा खुला दिशापिसाव वा अन्य माध्यमबाट सर्ने सरुवा रोगको नियन्त्रण गर्ने	स्वास्थ्य क्षेत्र	√		
		घुऱ्यान तथा थुप्रिएको फोहारहरु व्यवस्थापन गर्ने ।	स्वास्थ्य क्षेत्र	√	√	
		मरेका पशुका शवहरु संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने	स्वास्थ्य क्षेत्र	√	√	
		जैविक, ठोस तथा प्रकोपजन्य फोहोरको उचित प्रबन्ध मिलाउने वा नष्ट गर्ने	स्वास्थ्य क्षेत्र	√	√	
		बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा प्रारम्भ गर्ने ।	बि.ब्य.स.	√	√	
		विद्यालय खुलाउने र सबै बालबालिका तथा विद्यार्थीलाई विद्यालयमा पुनः ल्याउने वातावरण तयार गर्ने	शिक्षा क्षेत्र	√	√	

५.६ विपद पश्चातका क्रियाकलापहरू

प्राथमिकता क्रम	प्रमुख समस्या तथा जोखिम	व्यवस्थापनका क्रियाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी	स्रोतको व्यवस्था		समय अवधि
				आन्तरिक	बाह्य (सहयोगी)	
१	पुनर्स्थापन तथा पुनर्बास	पीडितलाई तत्काल पुनस्थापना तथा पुनर्वास गर्ने	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदल	√	√	(३ महिना पश्चात)
२		सडक सम्पर्क पुनःस्थापन गर्ने ।	गापास्तरीय वि.ब्य.स.	√		
३		प्रभावित ब्यक्ति तथा विस्थापितका लागि आधारभूत खाद्य सामग्री उपलब्ध गराउने	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र आवास तथा पुनर्स्थापना कार्यदल	√	√	
४		प्रभावित परिवारको दर्ता गर्ने, परिचयपत्र उपलब्ध गराउने र तथ्याङ्कको उचित प्रबन्ध र व्यवस्था गर्ने	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र वडास्तरीय विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य समितिहरु	√	√	
५		मानसिक तनावमा परेका व्यक्तिलाई मनोसामाजिक सेवा उपलब्ध गराउने तथा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र नागरिक समाज संस्थाहरु	√	√	
६		समुदायमा जीवनलाई सामान्य बनाउन सहयोग गर्ने	गापास्तरीय वि.ब्य.स. र नागरिक समाज संस्थाहरु	√	√	

खण्ड ६. योजनाको अनुगमन, मूल्यांकन तथा अध्यावधिकता

समुदायमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजनाको निर्माण पश्चात त्यसको उचित कार्यन्वयनको लागि गाउँपालिकामा रहेको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिले स्थानीय स्तरका कार्यालयहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरूलाई अनुसरण गर्दा योजनाको नियमित अनुगमन तथा निश्चित समयावधिमा मूल्याङ्कन गर्ने छ ।

यो योजना कार्यान्वयका क्रममा प्राप्त सिकाइ, अनुभव र चुनौतीको आधारमा सुधारगर्नुपर्ने बिषयबस्तुलाई समावेस गरी यस योजनालाई प्रत्येक बर्ष अध्यावधिक गरिने छ ।

विपद तथा जलवायू उत्थानशील योजनाको अनूमानित बजेट

सि.नं.	**जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि**	इकाई	लक्ष्य	दर	जम्मा
१	विभिन्न समिति, उपसमिति, कार्यदलहरुको गठन तथा क्षमता अभिबृद्धि तालीम	संख्या	२	१०००००	२०००००
२	प्रकोप संबन्धी सचेतनामूलक सन्देशहरु स्थानीय रेडियो मार्फत प्रशारण	पटक	१२०	३००	३६०००
३	प्रकोप जोखिम न्यूनिकरणका लागि विभिन्न स्थानहरुमा स्थानीय भाषा तथा चित्रमा अपनाउन पर्ने सतर्कता बारे होर्डिंगबोर्ड राख्ने	संख्या	१४	१२०००	१६८०००
४	सचेतनामूलक अभियान संचालन	पटक	७	१००००	७००००
	जोखिम न्यूनीकरण				०
५	भूकम्पीय सुरक्षाको लागि जोखिममा रहेका भवनहरुको प्रबलीकरण तथा मर्मतसंभार	संख्या	२	५००००	१०००००
६	सार्वजनिक संरचनाहरु लैंगिक मैत्री, बालमैत्री, आपाङ्ग मैत्री, जेष्ठ नागरिक मैत्री बनाउन	संख्या	५	५००००	२५००००
७	एक समुदाय एक पोखरीको अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन पोखरी निर्माण तथा सुधार कार्यक्रम	संख्या	७	५००००	३५००००
८	गुइठा विस्थापनको लागि सुधारिएको चुलो प्रवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	१००	१०००	१०००००
९	कच्ची खरका घरहरुलाई पक्की वा टीनको घरकोरुपमा विस्थापित गर्ने	संख्या			०
१०	बाढी तथा नदी कटानको जोखिममा रहेका स्थानहरुमा स्पर निर्माण	संख्या	२	५००००	१०००००
११	बाढी तथा नदी कटानको जोखिममा रहेका स्थानहरुमा बायोइन्जिनियरिंग प्रविधिबाट जैविक तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम	संख्या	३	३००००	९००००
१२	नदी कटान भएको खाली जग्गामा विपन्न समुदायको आयआर्जन हुने किसिमका बृक्षारोपण	संख्या	२	६००००	१२००००
१३	खाली स्थानहरुमा पोखरी निर्माण	संख्या	२	१०००००	२०००००
१४	खोला, खोल्सा तथा घोलाको पानी संकलन गरी सिंचाईमा प्रयोग गर्न बाँध बनाउने	संख्या	२	१०००००	२०००००
१५	सुखा समयमा हुने बालीको पहिचान तथा प्रयोग	प्रतिवेदन	१	६००००	६००००
१६	सर्पदंश उपचार केन्द्र संचालन	संख्या	१	५०००००	५०००००
१७	शौचालय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	संख्या	१००	१०००	१०००००
१८	फोहर ब्यवस्थापनको लागि डम्पिंग साइटको पहिचान तथा निर्माण	संख्या			०

१९	स्वास्थ्य चौकी तथा बर्थिंग सेन्टरहरुमा फोहर व्यवस्थापन	स्थान	५	५००००	२५००००
२०	बस्तीहरुमा ढल, नाली व्यवस्थापन	स्थान			०
२१	विद्युतका पोल तथा ढल्न लागेका रुखहरुको व्यवस्थापन	स्थान	५	२०००	१००००
	आपत्कालीन पूर्वतयारी				०
२२	विपद पूर्वचेतावनी प्रणालीको संयन्त्र स्थापनाको लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्र शिवगढी र धानखोला समुदायसंग बैठक	संख्या	३	७०००	२१०००
२३	पूर्वचेतावनी प्रणाली कार्यान्वयनको लागि सामाग्री व्यवस्थापन (मोबाइल सेट)	संख्या	५	१००००	५००००
२४	मौसम पूर्वानुमानका सूचनाहरु प्राप्त गरी स्थानीय रेडियो मार्फत सम्प्रेषण	पटक	६०	३००	१८०००
२५	उद्धार सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन	पटक	१	१५००००	१५००००
२६	एम्बुलेन्स, दमकल, हेलिकप्टर, यातायातका साधनहरु आपदकालीन अवस्थामा प्रयोग हुने आश्रयस्थल, स्वास्थ्यकर्मी, औषधि, खाद्यान्न, गैरखाद्यान्न सहयोगदाता, मनोपरामर्शदाता, संरक्षण संबन्धी आचारसंहिता, सहयोगको मापदण्ड, सन्देशमूलक सूचनाहरु आदि समावेश गरी ब्रोसर बनाउने	ब्रोसर	१०००	२५	२५०००
२७	विद्यालयहरुमा सुरक्षा निकायको सहयोगमा भूकम्प सुरक्षा संबन्धी कृत्रिम अभ्यास	संख्या	३	२५०००	७५०००
२८	विद्यालय विपद सुरक्षा कार्यक्रमको अभिमुखीकरण	संख्या	६	२००००	१२००००
२९	विद्यालय भवन, कार्यालयहरु तथा उद्योगहरुमा अग्नी नियन्त्रण	संख्या	१०	५०००	५००००
३०	**विपदको समय र विपद पश्चातका क्रियाकलापहरु संचालनको लागि वार्षिकरुपमा आकस्मिक कोष बृद्धि**	संख्या	१	५०००००	५०००००
	जम्मा				**३९१३०००**

अनुचीहरु

अनुसूची १ प्रकोप पात्रो

प्रकोप पात्रो													
प्रकोप		वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुस	माघ	फागुन	चैत
बाढी तथा नदीकटान	पहिले (३० वर्ष)												
	अहिले												
आगलागी	पहिले												
	अहिले												
खडेरी	पहिले												
	अहिले												
शीतलहर	पहिले												
	अहिले												
हुरीबतास	पहिले (३० बर्ष)												
	अहिले												

अनुसूची २ ऐतिहासिक समयरेखा

मिति (विसं)	घटना	घटना विवरण
२०४६	आगलागी	डिहवा गाउँ आगलागीबाट पुरै जलेको ।
२०४८	आगलागी	बद्दौर गाउँ आगलागीबाट पुरै जलेको ।
२०५८	शीतलहर	२ जनाको मृत्यु । शीतलहरबाट समय समयमा मानिसको मृत्यु हुने गरेको ।
२०६१	राजनैतिक द्वन्द	राजनैतिक द्वन्दको कारण साम्प्रदायिक दंगा समेत भएको ।
२०६३	बाढी तथा नदी कटान	पत्थरदेइयाको बाँध र आरटिओ रोडमा क्षति भएको । बाढी तथा नदी कटानबाट वर्षेनी खेतियोग्य जमीन क्षति हुने गरेको ।
२०६४	आगलागी	गेडुवाजोतमा आगलागीबाट ३ जनाको मृत्यु, ७५ घर तथा पशुहरु नष्ट भएको । उखुबारीमा आगलागी भएको ।
२०६५	बाढी	बाढीबाट १ जनाको मृत्यु भएको ।

२०६६	खडेरी	लामो खडेरीबाट बालीनाली तथा जनजीवन प्रभावित । १ – २ वर्षमा खडेरी पर्ने गरेको सिंचाईको अभावमा कृषि उत्पादनमा असर पर्ने गरेको ।
२०७५	आगलागी	मानपुरमा २ घरमा आगलागी, १ बालकको मृत्यु भएको ।
२०७५	सर्पदंश	सर्पदंशबाट २ जनाको मृत्यु । सर्पदंशबाट प्रत्येक वर्ष २ – ३ जनाको मृत्यु हुने गरेको ।

अनुसूची ३ स्रोत उपलब्धता र पहुंच

विवरण	विजयनगर गाउँपालिका							
	वडा १	वडा २	वडा ३	वडा ४	वडा ५	वडा ६	वडा ७	जम्मा
भौतिक स्रोत								
पुल	१ झोलुंगे, ४ पक्की	१	३	२	०	१ झोलुंगे, २ पक्की	०	
सडक	ग्रावेल	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	
बाँध	छैन	छैन	१	१	छैन	०	०	
विद्यालय भवन	९	५	१०	९	६	३	५	
सुरक्षित आवास तथा स्थान	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
सामुदायिक चर्पी	छैन	छैन	छैन	छैन	१	छैन)	छैन	
सञ्चारका साधन	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	मोबाइल, इन्टरनेट	
यातायतका साधन	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	बस, अटोरिक्सा	
पूर्वसूचना प्रणाली	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
लाइफ ज्याकेट	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
डुङ्गा	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	

स्रोत उपलव्धता र पहुँच २

विवरण	विजयनगर गाउँपालिका							
	वडा १	वडा २	वडा ३	वडा ४	वडा ५	वडा ६	वडा ७	जम्मा
मानव संसाधन								
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति	छैन	छैन	छैन	४ जना	छैन	छैन	छैन	
विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	छैन	छैन	छैन	४ जना	छैन	छैन	३ जना शिक्षक	
तालिम प्राप्त पौडीबाज	छैन	छैन	छैन	२० जना	छैन	छैन	छैन	
तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
ग्रामीण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता	६	१२	१२	१०	९	८	१२	
तालिम प्राप्त कृषि प्राविधिक	छैन	छैन	छैन	३	१	३	१	
शिक्षक	६०	३०	५५		२५	२२	२८	
कर्मचारी	१५	८	१५	३	६	३	१६	
स्वयंसेवक	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
सिकर्मी	२०	५५	६०	१००	५००	५०	१५	
डकर्मी	२२	४५	३५	११०	१५०	३०	२५	
इन्जिनियर	१	छैन	१	२	३	छैन	१	
डाक्टर	३	छैन	१	२	२	छैन	१	
नर्स	१	छैन	१	छैन	छैन	छैन	१	

स्रोत उपलव्धता र पहुँच ३

विवरण	विजयनगर गाउँपालिका							
	वडा १	वडा २	वडा ३	वडा ४	वडा ५	वडा ६	वडा ७	जम्मा
सामाजिक स्रोत								
सामुदायिक भवन	२	२	५	३	१	३	२	
पाटी पौवा	छैन	छैन	छैन	४	छैन	छैन	छैन	
खानेपानी वितरण प्रणाली	२ टंकी	१ टंकी	छैन	छैन	छैन	१	१	
मठ मन्दिर	१ मस्जिद ८मन्दिर	५मस्जिद २०मन्दिर	१मस्जिद ८मन्दिर	४मस्जिद १६मन्दिर	५मस्जिद १५मन्दिर	१मस्जिद १६मन्दिर	२ मस्जिद १२मन्दिर	
आश्रयस्थलहरु	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
सामाजिक संरचना								
महिला/आमा /अपाङ्गता व्यक्तिहरुको समूह	अपांगता१ आमा १	अपांगता१ आमा १ महिला ७	आमा ११ महिला११	अपांगता१ आमा १० महिला ५	आमा १५	अपांगता१ आमा ७ महिला ४	अपांगता१ महिला ८	
आयआर्जनमा सक्रिय महिला समूह	५	७	२	५	५	५	२	
निर्णय तहमा भएका महिला	२	२	२	२	२	३	२	
शैक्षिक अवस्था (म/पु/ते)	९०%	९५%	६०%		७०%	९५%	...%	

स्रोत उपलव्धता र पहुँच ४

विवरण	विजयनगर गाउँपालिका							
	वडा १	वडा २	वडा ३	वडा ४	वडा ५	वडा ६	वडा ७	जम्मा
आर्थिक स्रोत								
व्यापार व्यवसाय	१०	४५	६०	८५	४०	४०	१६	
उद्योग कलकारखाना	छैन	क्रसर १ भेली १	इटा १ क्रसर ३	छैन	क्रसर १	इटा १	ब्रेड १ ब्लक १	
नोकरी	२%	५%	३%	१० जना	१ %	१ %	२%	
बचत समूह	२०	७	१५	५	५	२०	१०	
विपद् व्यवस्थापन कोष	१	१	१	१	१	१	१	
बैंक तथा वित्तीय संस्था	सहकारी १	सहकारी २	सहकारी ३	छैन	सहकारी १	सहकारी १, बैंक १	सहकारी १	

स्रोत उपलव्धता र पहुँच ५

विवरण	विजयनगर गाउँपालिका							
	वडा १	वडा २	वडा ३	वडा ४	वडा ५	वडा ६	वडा ७	जम्मा
प्राकृतिक स्रोत								
खेतीयोग्य भूमि	६०%	७५%	८०%	८०%	८५%	८०%	९०%	
निजी ताल तलैया	छैन	छैन	१	छैन	छैन	छैन	१०	
प्राकृतिक धारा वा मूल	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	
कुवा	५	१९	२२	१६	२५	१५	३०	
नदीनाला	५	नदी १	१सुरही १भटनी	१ नदी १खोला	१ अर्रा १बिसउवा	२ नाला १ नदी	४	
ताल तथा पोखरी	पोखरी ३ ताल २	पोखरी९ ताल ७	पोखरी २ ताल १	६	४० पोखरी	पोखरी ८ ताल २	७	
सार्वजनिक धारा	५०	५	१५	१२	१५	४०	१५	
सिँचाइको साधन र स्रोत	नदीनाला	बोरिंग	नदीनाला पोखरी	स्यालो ट्यूववेल	आकासे पानी	स्यालो ट्यूबवेल	स्यालो ट्यूबवेल	
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)	४०%	२०%	छैन	१४५ हे.	६ हे.	२%	छैन	
खेर गइरहेको जमिन	४० बिगाह	छैन	५० बिगाह	१५० बिगाह	२०० बिगाह	२० बिगाह	३० बिगाह	
शौचालय								
नीजि शौचालय	६०%	७५%	६०%	८०%	१० %	४०%	७०%	
सार्वजनिक शौचालय	छैन	छैन	छैन	छैन	१	१	छैन	

अनुसूची ४ आपतकालीन अवस्थाको लागि संपर्क नंबरहरु

क्रसं	नाम	सम्पर्क नं.
१	एम्बुलेन्स	मुक्तार अलि ९८१४४५२८११, टोल फ्री १६६०७६५२००१
२	दमकल	
३	नेपाल प्रहरी	
४	स्थानीय विपद ब्यवस्थापन समिति	
५	जिल्ला विपद ब्यवस्थापन समिति	
६	बाढी संबन्धी पूर्व सूचना	
७	कपिलवस्तु सर्पदंश उपचार केन्द्र, गोरुसिंगे	९८५७०५०९७३ (नवीन भण्डारी)
८	खाद्य तथा गैरखाद्य सामाग्रीहरुको लागि	उद्योग वाणिज्य संघ कृष्णनगर ०७६ ५२०४७९ उद्योग वाणिज्य संघ चन्द्रौटा ०७६५४०१९६

अनुसूची ५ भण्डारण गर्नु पर्ने उद्धार सामाग्रीहरुको विवरण

१ हेल्मेट (Helmet)
२ आगलागी प्रतिरोधी हेल्मेट (Firefighting helmet)
३ उद्धार ज्याकेट (Rescue / life vest)
४ रबरको डुङ्गा (Rubber boot)
५ आगामा लगाउने बुट (Fire boot)
६ पञ्जा (Gloves)
७ चस्मा (Goggles)
८ बहु उपयोगी चक्कु (Multipurpose knife)
९ घुँडामा लगाउने प्याड (Knee pad)
१० कुहिनामा लगाउने प्याड (Elbow pad)
११ मास्क (Mask)
१२ ड्रम (Drum)
१३ चक्कावाल ठेला (Wheelbarrow)
१४ आगो निभाउने यन्त्र (Fire extinguisher)
१५ बाल्टिन (Bucket)
१६ नलच्किने बलियो डोरी (Static rope)
१७ आगो प्रतिरोधी डोरी (Fire rope)
१८ फरुवा वा कोदालो (Hoe)
१९ हुक भएको डोरी (Carabineer)
२० आठ ओटा हुक भएको डोरी (Figure 8 carabineer)
२१ शरीर बाँध्ने फिता (Sheet Harness)
२२ कुटो (Pick)
२३ बञ्चरो (Fire axe)
२४ साइरन / हाते माइक (Siren / hand mike)
२५ प्राथमिक उपचार बक्स (First Aid Kit)
२६ स्ट्रेचर (Stretcher)
२७ भऱ्याङ (Ladder)
२८ बाँस वा दाउरा (Bamboo/wood)

अनुसूची ६ आश्रयस्थलकोरुपमा प्रयोग गर्न सकिने स्थानहरु

क्रसं	ठेगाना	संपर्क
१	वडा नं. ३ को वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी र विद्यालय,	९८४७०८५७६१, ९८०९७२७७६०
२	वडा नं. ५ डालपुरको विद्यालय प्रांगण,	९८४७२१७०७१
३	वडा नं. ६ को चार नं. र जुटपानीका विद्यालय प्रांगण,	९८४७२११४७८ ,९८५७०५५०५
४	वडा नं. ७ को गणेशपुर र मधनगरको विद्यालय प्रांगण	९८११४३४०४०, ९८१५४१४०६१

अनुसूची ७ विपद व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरुको नाम तथा संपर्क नं.

क्रसं	नाम	पद	सम्पर्क नं.
१	श्री गोपालबहादुर थापा	अध्यक्ष	९८५७०५५१०३
२	श्री लक्ष्मी कुमारी चौधरी	सदस्य	९८५७०१४१०२
३	श्री गोविन्द भट्टराई	सदस्य	९८४१७३१३८४
४	श्री शकुन्तला भण्डारी	सदस्य	९८६७१३६२३७
५	श्री यज्ञ प्रसाद अधिकारी	सदस्य	९८४७०३५९०१
६	श्री रणबहादुर विष्ट (इलाका प्रहरी कार्यालय गणेशपुर)	सदस्य	९८५७०५५१७२
७	श्री कृष्णबहादुर के.सी (स.प्र.बेस क्याम्प डालपुर)	सदस्य	९८६१०००२७९
८	श्री सत्य कुमार बुढाथोकी (स.प्र.ब.बि.ओ.पी.जवाबैराठ)	सदस्य	९८५७८८९०००
९	श्री त्रिब.नी कुर्मी	सदस्य	९८०४४२५६११
१०	श्री राजेश कुमार उपाध्याय	सदस्य	९८०७५९६६४७
११	श्री कृष्ण भण्डारी	सदस्य	९८६७९१४२४२
१२	श्री अश्विनी कुमार चाई	सदस्य	९८४७०८५४१२
१३	श्री विजय कुमार चौधरी	सदस्य	९८१४४४८७४७
१४	श्री गोकर्ण प्रसाद सापकोटा	सदस्य	९८५७०५५१०५
१५	श्री राम प्रकट कोरी	सदस्य	९८४७१३२८६३
१६	श्री सन्तराम तेली	सदस्य	९८११४५६५२२
१७	श्री शालिकराम पासी	सदस्य	९८१६४६६७३४
१८	श्री हिमलाल पौडेल	सदस्य सचिव	९८४४७७८४३३

अनुसूची ८. उपसमितिहरुको नाम, काम, कर्तब्य तथा अधिकार

उपसमितिहरूको प्रकार र काम कर्तव्य तथा अधिकार
अनुसूची- ९
(दफा ३.२.३ सँग सम्बन्धित)

स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समिति, योजना तर्जुमा तथा समन्वय समितिसँग आवश्यक सहयोग तथा समन्वयका लागि तथा स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि निम्नअनुसार उप-समितिहरू गठन गर्नु पर्नेछ तथापी स्थानीय अवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी उप-समितिकाहरूको सङ्ख्या थपघट गर्न सकिनेछः

क्र.सं.	उप-समितिको नाम	ध्यान दिनु पर्ने कुरा	पदावधि
१	वातवरण तथा विपद व्यवस्थापन उप समिति	उप-समितिको सदस्य चयन गर्दा उपलब्ध भएसम्म सम्बन्धित विषयमा ज्ञान भएका बालबालिका, महिला, दलित, जनजाति, अपाङ्गता भएका तथा विपद्को उच्च जोखिममा रहेका समुदायका प्रतिनिधिलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।	पदेन सदस्यबाहेक अन्य सदस्यको कार्यकाल पाँच वर्षको हुनेछ
२	पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उप समिति		
३	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमिति		
४	लैङ्गिक समानता तथा संरक्षण उपसमिति		

उपसमितिहरूको काम, कर्तव्य तथा अधिकार

१. वातवरण तथा विपद् व्यवस्थापन उप समिति		
विपद पूर्व	**विपदको समय**	**विपद पश्चात्**
• पूर्वसूचना तथा चेतावनी प्रणालीबारे सञ्चार माध्यम र अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचना प्राप्त गर्ने • पूर्वचेतावनी प्रणालीको स्थापनाका लागि जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, जिविव्यस, अन्य स्थानीय तह तथा संघसंस्थाहरुसंग समन्वय गर्ने • उपलब्ध पूर्वचेतावनी प्रणालीको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने • विपद्सम्बन्धी काम गर्ने वा अन्य सरोकारवाला निकायमा विपद्बारे सही जानकारी दिने • समुदायसँग नियमित छलफल गर्ने र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रतिवेदन नियमित रुपमा दिने • सञ्चारमाध्यम, पत्रकार महासङ्घ, स्थानीय पत्रकारसँग समन्वय गरी सूचना लिने र दिने काम गर्ने • विपद् जोखिम व्यवस्थापनसम्बन्धी ज्ञानबर्द्धक सामग्रीको खोजी गरी समुदायमा उपलब्ध गराउने • आपत्कालीन समयमा चाहिने निकायको फोनको सूची	• विपद्को सूचना सबैभन्दा पहिले खोज तथा उद्धार कार्यदललाई दिने • यस्तो सूचना जिल्ला आप्तकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, स्थानीय प्रहरी, जिल्ला प्रहरी, शसस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीयतह र जिल्ला विपद ब्यवस्थापन समितिलाई	• क्षति विश्लेषण कार्यदलबाट भएको कार्य र क्षतिको अवस्थाको जानकारी लिने • विपद्पछि उत्पन्न भएको थप सङ्कटासन्नता र जनजीवनमा परेको असरको समीक्षा गर्ने • जनजीवनमा परेको असरअनुसार पूर्वतयारीका कार्यलाई निरन्तरता दिने । • पुर्व सुचना प्रणालि

तयार गरी समुदायका सबै सदस्यलाई उपलब्ध गराउने ● जनचेतना अभिवृद्धिका सामग्री जिल्ला र केन्द्रबाट सङ्कलन गरी जनचेतना अभियानमा हुने खर्च कटौती गर्ने ● सूचना प्रबाह र प्राप्तिको भरपर्दो संयन्त्रका लागि जिल्ला आपत्कालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र, जल तथा मौसम बिभागका स्टेसनहरू, स्थानीय तहमा समुदाय आफैले सञ्चालन गरेका स्टेसनहरू विचमा नियमित छलफल, बैठक, अनुगमन गर्ने र आवश्यकता अनुसार सूचना आदान प्रदान संयन्त्रमा परिमार्जन गर्ने ।	उपलब्ध गराएर सहयोग माग गर्ने ● विपद्बारेको समाचार तथा सूचना सञ्चारमाध्यम वा पत्रकारलाई उपलब्ध गराउने	सँग सम्बन्धित संरचनागत पुजिमा भएको क्षतिको मर्मत संभार गर्ने र थप संरचनाको आवश्यकता भएमा पहल गर्ने । ● स्थापित संयन्त्रमा भएका कमि कमजोरिमा सुधार ल्याउन पहल गर्ने ।
२. पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य उपसमिति		
● विपद्बाट विस्थापितलाई राख्नको लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ● उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको बन्दोवस्त गर्न स्थानीय प्रहरी, नेपाली सेना, जिल्ला विपद ब्य. समितिसँग समन्वय गरी सहयोग माग गर्ने ● उद्धारका लागि नेपाल रेडक्रस सोसाइटीसँग समन्वय गर्ने ● बाढी र पहिरोको समयमा उद्धार गर्न सक्ने समुदायका सदस्यको पहिचान गरी उनीहरूको सम्पर्क नम्बर अध्यावधिक राख्ने ● उद्धारकर्मीका लागि तालिमको व्यवस्था गर्न गैसस, नेपाल रेडक्रस, प्रहरी र सेनासँग समन्वय गर्ने ● समुदायस्तरबाट उपलब्ध हुने राहत सामग्री सङ्कलन र भण्डारणको व्यवस्था गर्ने ● सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गर्ने ● राहत सामग्री प्रयोग नभएमा त्यस्तो सामग्री नियमानुसार बिक्री गरी प्राप्त रकम कोषमा जम्मा गर्ने ● विपद्को समयमा घाइतेको उपचारको लागि प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्था गर्ने ● विपद् नभएमा प्राथमिक उपचार सामग्रीको समय बाँकी रहँदै प्रयोग गरी पुनः नयाँ सामग्री	● विपद् हुने मौसममा खोज तथा उद्धारको लागि तयारी अवस्थामा रहने ● सूचना तथा पूर्वचेतावनी कार्यदलको सूचनाका आधारमा अति जोखिममा रहेका परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा लैजाने ● त्यस्ता परिवारको महत्वपूर्ण सम्पत्ति र पशुधनको रक्षा तथा उद्धार गर्ने ● समुदायमा रहेका महिला, अपाङ्ग, जेष्ठनागरिक, गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको सूची तयार गरी मूल समितिलाई दिने र सहयोगको प्राथमिक सूचीमा राख्न आग्रह गर्ने ● घाइतेको तत्काल उपचार गर्न उद्धार कार्यदलसँगै विपद् प्रभावित क्षेत्रमा जाने ● घाइतेको प्राथमिक उपचार गरी आवश्यक परेमा स्वास्थ्यसंस्थामा पठाउने	● उद्धार गरिएका व्यक्ति, धनसम्पत्ति, पशुधनको सूची तयार गरी मूल समितिलाई दिने ● विपद्मा परेर हराएका वा मृत्यु भएका मानिस र घरपालुवा पशुको सूची तयार गरी मूल समितिमार्फत सुरक्षा निकाय र गाविसलाई उपलब्ध गराउने ● उद्धार समाग्री पुनः यथास्थानमा राख्ने ● विपद्पछि फोहोरमैला व्यवस्थापनका कार्य गर्ने ● विस्थापित बसेको स्थानमा सरसफाइका कार्यलाई नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने ● महामारीजन्य रोगहरूको नियमित निगरानी गर्ने र सम्बन्धित निकायलाई जानकारी दिने

तयारी अवस्थामा राख्ने ● स्थानीय स्वास्थ्य चौकीसँग समन्वय गरी आवश्यक सामग्री माग गर्ने ● स्थानीय तहमा एमबुलेन्स उपलब्ध भएमा सोको मर्मतसम्भार गरी दुरुस्त राख्ने व्यवस्था मिलाउने ● स्वास्थ्य र सरसफाइसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गरी विपद् पहिले र पछि हुन सक्ने महामारी तथा जनस्वास्थ्यसम्बन्धी समस्याबारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ● जनचेतना अभिवृद्धिको लागि जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय र अन्य स्वास्थ्यसंस्थासँग सहयोग माग गर्ने ● स्वयंसेवकहरूलाई विपद् र महामारीबारे अभिमुखीकरण गर्ने		● स्वास्थ्य, सरसफाइ र जनस्वास्थयसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने
३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन उपसमिति		
● पूर्ण रूपमा विस्थापित हुने परिवारलाई बसोबासको व्यवस्थाका लागि सार्वजनिक जग्गाको पहिचान गरी त्यस्तो जग्गा उपयोग गर्न नगरपालिका र गाउँपालिकामार्फत् सम्बन्धित निकायसँग अनुमति लिने प्रक्रिया अघि बढाउने ● विस्थापितलाई सुरक्षित राख्ने स्थानको लागि उद्धार कार्यदलसँग समन्वय गरी सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने ● स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा आवश्यक कार्य गर्ने ● विपद्पूर्व नै जनधनको हुन सक्ने क्षतिको विवरण सङ्कलन गर्ने । ● सम्भाव्य क्षति विश्लेषण नमुना फाराम तयार गर्ने । ● क्षति विश्लेषण स्वयंसेवकहरूलाई तालिम दिने । ● क्षति विश्लेषण स्वयंसेवकहरूलाई तयारी अवस्थामा राख्ने ।	● सही समयमा कार्ययोजनाअनुसार राहत व्यवस्थापन गर्ने ● जिल्लाबाट प्राप्त अनुदान वा राहत वितरणमा जिल्लाको कार्यदललाई सहयोग गर्ने ● स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग सहमति लिएर अन्य आवश्यक कार्य गर्ने ● विपद्बाट भएको क्षतिको लेखाजोखा गरी आपत्कालीन सहयोगको आवश्यकता पहिचान गर्ने ● उपलब्ध सूचनाका आधारमा सहयोगका लागि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने ।	● विस्थापित भएर पुनःस्थापन हुन नसकेका परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा बसोबासको व्यवस्थाका लागि पहल तथा पैरवी गर्ने ● पुनःस्थापना हुन सक्ने परिवारको घर मर्मतसम्भारको लागि पहल गर्ने र सहयोगको लागि जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिलाई स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत् सिफारिस गरी पठाउने ● क्षतिको विस्तृत विश्लेषणका लागि सङ्कलन गर्ने ।

		• गरिएको कामको समिक्षा गरी कमी कमजोरीहरूलाई पत्ता लगाउने ।
४. लैङ्गिक समानता तथा संरक्षण उपसमिति		
• मनोसामाजिक परामर्शदाताहरूको रेकर्ड अद्यवधिक गर्ने र तालिम सञ्चालनको बन्दोवस्त मिलाउने • विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन तथा जनचेतना अभिवृद्धि र अन्य क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समोवेशीकरण सुनिश्चित गर्ने • लैङ्गिक समानता र संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक, महिला, गर्भवति महिला तथा वालवालिका मैत्री आश्रयस्थलको पहिचान र निर्माणमा विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समितिलाई सहयोग गर्ने • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठ नागरिक, महिला, गर्भवति महिला, दलित, जनजाति तथा वालवालिकालाई सुरक्षा सम्बन्धी पूर्वजानकारी एवं अभिमुखीकरण गर्ने •	• विपद् प्रतिकार्यका दौरान हुन सक्ने भेदभाव, हिंसा, दुर्व्यवहार आदि घटनाको अनुगमन र पहिचान गर्ने • घटना घटेको वा घट्न सक्ने अवस्थामा कानूनी सहयोग तथा परामर्शमार्फत् दोषीलाई कारवाही गर्न सकिने व्यवस्था मिलाउने • विपद् प्रभावितलाई आवश्यकता अनुसार मनोपरामर्श दिने • हराएका वा विछोडिएका परिवारको खोजी र पुनर्मिलनको लागि सहजीकरण गर्ने • राहत वितरण गरिँदा राहत सामग्रीहरू वलवालिका, महिला, गर्भवति तथा सुत्केरी महिलाका लागि विशेष सामग्रीको व्यवस्था गर्न विपद् तथा जलवायु उत्थानशील समूहलाई आग्रह र सहयोग गर्ने	• विपद्बाट प्रभावित व्यक्ति, परिवार र जोखिममा रहेका विभिन्न समूहमाथि विपद्को समय वा विपद् पश्चात् उत्पन्न हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार, भेदभाव एवं हेलामा परेका समूहलाई मानवीय मापदण्डका आधारमा संरक्षण प्रदान गर्नु